

Handlingsplan for bevaring og utvikling av de nasjonale hesteraser 2021-2030

INNHold

Overordnet strategidel	4
I Innledning.....	4
Forvaltning og organisering.....	5
II Presentasjon av de nasjonale rasene.....	7
Dølahest	7
Fjordhest.....	7
Nordlandshest/lyngshest.....	7
Norsk kaldblodstraver	8
III Visjoner og overordnede mål.....	8
Økonomi og styringsstruktur	8
Avl og bevaring	9
Helse	9
Utstilling	10
Utdanning	10
Aktivitet og sport	11
Synliggjøring.....	11
Næringsvirksomhet.....	12
Forskning.....	12
Tiltaksdel.....	13
1. Tiltaksdel avl og bevaring	13
1.1. Avlsplaner	14
1.2. Stimuli	14
1.3. Fruktbarhet.....	15
1.4. Innavlskontroll	15
1.5. Genbank	16
2. Tiltaksdel helse.....	17
2.1. Kartlegging av lidelser	18
2.2. Helsedata på utstillinger	19
2.3. Sentralt helseregister	19
3. Tiltaksdel utstilling.....	21
3.1. Gode og tilgjengelige utstillinger.....	22
3.2. Dommerutdanning og rutiner.....	23
3.3. Egenskapsregistrering på utstilling	23
4. Tiltaksdel utdanning.....	25
4.1. Anlegg og personell.....	25

4.1.1.	Fagskolen på Norsk Hestesenter	26
4.2.	Utdanning av hest	26
4.3.	Kompetanse i alle ledd	28
5.	Tiltaksdel aktivitet og sport.....	30
5.1.	Kartlegging	30
5.2.	Organisert sport	31
5.3.	Aktivitetscuper og mesterskap.....	32
5.4.	Kulturhistorisk bruk.....	33
5.5.	Organisert og uorganisert fritidsaktivitet	33
5.6.	Aktiviteter rettet mot barn og unge.....	33
6.	Tiltaksdel synliggjøring.....	34
6.1.	Omdømmebygging.....	34
6.2.	Nasjonale sentre sin rolle	36
6.3.	Profesjonalisering av salgskanaler	37
7.	Tiltaksdel næring	38
7.1.	Kartlegging	38
7.2.	Offentlige planer og høringsprosesser	39
7.3.	Avl og oppdrettsnæring	39
7.4.	Tjenesteytende næring.....	40
8.	Tiltaksplan forskning	43
8.1.	Strategi for forskning og utvikling (FoU).....	43
8.3.	Eierskap og bruk av forskningsressurser	45
	Kildeliste.....	46

OVERORDNET STRATEGIDEL

I INNLEDNING

Handlingsplanen er bestilt av styret ved Stiftelsen Norsk Hestesenter (NHS) og skal brukes for å synliggjøre rasenes utfordringer og styrker, samt være grunnlaget for å synliggjøre hva som skal til for en god avlsfaglig og helsemessig forvaltning av rasene. De nasjonale hesterasene overvåkes kontinuerlig, og ulike tiltak og virkemidler for økt avl og bruk av disse iverksettes av NHS og de respektive raseorganisasjonene i samarbeid med deres nasjonale sentre.

I 2011 kom den første «Handlingsplan for nasjonale hesteraser 2011-2020¹». Denne handlingsplanen omfattet dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest og har vært et viktig dokument i arbeidet for og med de tre minste nasjonale hesterasene.

Da eksisterende handlingsplan ville gå ut i 2020, vedtok styret ved NHS vinteren 2018 at handlingsplanen skulle revideres med målsetning om en ny handlingsplan med fokusområder og målsettinger for perioden 2021-2030. Denne handlingsplanen har en overordnet strategidel og tiltaksdeler for enkeltområder med spesifikke prioriteringer og mål som kan oppdateres i løpet av perioden.

I forbindelse med revidering av planen vedtok styret ved NHS at handlingsplanen skulle være en overordnet strategiplan for bevaring og utvikling av alle fire nasjonale hesteraser, og den norske kaldblodstraveren ble inkludert i arbeidet. Alle fire rasene er definert som nasjonale og bevaringsverdige etter de kriteriene som er utarbeidet av Norsk genressurscenter i samarbeid med Genressursutvalget for husdyr. Rasene nordlandshest/lyngshest, fjordhest og dølahest er definert som kritisk truet, mens rasen kaldblodstraver er definert som truet.

NHS har hatt ansvar for utarbeidelse av planen, sammen med organisasjonene for de nasjonale hesterasene, representant fra faginstusjon / forskningsmiljøet på NMBU og representant for det veterinærfaglige.

Gruppen som har gjennomført arbeidet har bestått av følgende personer:

- Ingrid Sponheim, styret i Norsk Hestesenter, leder
- Stine Brunsberg / Linn Wåler Rønning, Landslaget for Dølahest
- Janne Seilen / Hege Sæther Moen, Norges Fjordhestlag
- Gunn Grønås / Ingvild Sekse Eggen, Landslaget for nordlandshest/lyngshest
- Vidar Arnesen, Det Norske Travselskap
- Målfrid Vatne, veterinærfaglig kompetanse
- Peer Berg, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, avlsfaglig kompetanse
- Siri Furre, avlsfaglig person fra NHS og sekretær.

Det har i tillegg vært innhentet innspill fra Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU), Norsk Genressurscenter (NIBIO), og Nordisk Genbank husdyr (NordGen).

Handlingsplanen er organisasjonene og sentrenes redskap i arbeid med forvaltning og bevaring av de nasjonale hesterasene i den kommende planperioden.

Med utgangspunkt i gjeldende handlingsplan gir Fagutvalg for avl og bevaring sin tilrådning til Landbruks- og matdepartementet (LMD) for prioriteringer av avlstiltak for de nasjonale rasene.

Med bakgrunn i denne anbefalingen gir LMD sine prioriteringer i de årlige tildelingsbrev til NHS, Nasjonalt senter for nordlandshest/lyngshest og Norsk Fjordhestsenter.

FORVALTNING OG ORGANISERING

Landbruks- og matdepartementet (LMD) er øverste myndighet for all husdyravl i Norge og gir forskriftene, som i stor grad styres av EU-forordninger gjennom EØS-avtalen. Mattilsynet (MT) er delegert myndighet til å godkjenne avlsorganisasjonenes arbeid for rasene i henhold til avlsforskriften, på bakgrunn av avlsorganisasjonenes avlsplaner, og fører tilsyn i tråd med forskriftene. Norsk Rikstoto (NR) har konsesjon for å bedrive totalisatorspill i Norge, hjemlet i Forskrift om totalisatorspill. En forutsetning for konsesjonen er at inntektene fra totalisatorspillet skal bidra til å styrke hestesporten, hesteholdet og norsk hesteavl (§4 Fordeling av inntekter). LMD fastsetter andelen av bruttoomsetning som blant annet skal forvaltes av NHS, i tillegg til finansiering av andre deler av hestenæringen.

Ansvar for avlsarbeidet i de nasjonale hesterasene ligger hos de respektive avlsorganisasjonene; Landslaget for Dølahest (LD), Norges Fjordhestlag (NFL), landslaget for nordlandshest/lyngshest (LNL) og Det Norske Travselsskap (DNT).

Norsk hesteavl reguleres gjennom ulike nasjonale og internasjonale bestemmelser, samt de respektive avlsorganisasjonene sine avlsplaner. Følgende bestemmelser legger direkte føringer for avlsorganisasjonenes arbeid:

- Global tiltaksplan for husdyrgenetiske ressurser og Interlaken-deklarasjonen
- Forskrift om avl av storfe, svin, sau, geit og hest
- Forskrift om identifikasjon av dyr av hestefamilien
- Lov om dyrevelferd (spesielt §25)

I tillegg er Forskrift om velferd for hest relevant for handlingsplanen, og den nye dyrehelseforskriften som trer i kraft i 2021.

Alle fire nasjonale hesteraser er tilpasset norske forhold og har et temperament og en størrelse som gjør dem egnet til de aller fleste brukergrupper, men avhengig av bruksområde vil de ulike rasene ha sine fortrinn. I en stadig mer globalisert verden har lokale produkter økende betydning for vår nasjonale identitet, det er viktig at dette også gjelder for hold og bruk av hest. Da de fire rasene også kan være konkurrenter i det lokale markedet, er det viktig å jobbe for de ulike rasenes egenart og nisje.

For dølahesten, fjordhesten og nordlandshest/lyngshest drives avlen i hovedsak for å bevare rasenes egenart og å sikre tilstrekkelig genetiske variasjon. Hovedutfordringen for disse er for lave fødselstall for å nå dette overordnede målet over tid. Tiltaksdelen er derfor for disse utformet med mål om å legge til rette for økt etterspørsel og pris av disse rasene, som grunnlag for å kunne drive økonomisk forsvarlig avlsarbeid og slik i fremtiden sikre høye nok fødselstall. Det er i 2020 ca. 3800 dølahester, ca. 5800 fjordhester og ca. 2300 nordlandshest/lyngshest i Norge. Fjordhesten har i tillegg en stor populasjon utenfor Norge, som de har moderstambokrolle for.

Kaldblodstraverens utfordringer og organisering skiller seg litt fra de tre øvrige rasene. Kaldblodstraveren avlsarbeid er mer rettet mot prestasjon, der målet er framgang i egenskaper som gir bedre prestasjoner i travet. DNT står for organisering, avlsarbeid og andre tiltak for kaldblodstraveren, og får sin finansiering i stor grad fra Norsk Rikstoto (NR). Veikle Balder er en interesseorganisasjon som arbeider for kaldblodstraveren, både avl, utstilling, travsport og å fremme den allsidige kaldblodshestens bruksområder i Norge. Det er i 2020 ca. 12000 kaldblodstravere i Norge.

Finansiering av arbeidet som gjøres i Landslaget for Dølahest, Norges Fjordhestlag, og landslaget for nordlandshest/lyngshest kan i deles følgende områder; ressurser fra nasjonale hestesentre, prosjekttilskudd fra NHS, og midler fra eventuelle stiftelser, fond og legater. Finansiering av arbeidet som gjøres i DNT går gjennom overføringer fra NR og generelle driftsinntekter, hvor overføringer fra NR utgjør om lag 80% av inntektene.

Det legges ned en betydelig dugnadsinnsats av tillitsvalgte i organisasjonene. Medlemskontingenter utgjør hoveddelen av inntektsgrunnlagene for dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest.

Norsk hestesenter (NHS)

NHS er en stiftelse med 17 medlemsorganisasjoner, herunder avlsorganisasjonene for de fire nasjonale hesterasene. NHS har en todelt finansiering hvor overføringer fra NR via LMD, forankret i Forskrift om totalisatorspill §4 punkt d, utgjør om lag 70% av inntektene, og inntekter fra kurs og annen virksomhet om lag 30% av inntektene. Tildelingsbrevet for 2021 spesifiserer at det innenfor overføringen fra NR skal formidles midler til det svensk/norske forskningssamarbeidet og til dyrevelferdstiltak i ryttersporten (dopinganalyser), totalt 2,5 millioner. Resterende overføringer skal anvendes til utdanning og kompetanseformidling, kompetansesenter for avl, arbeid for bevaring av de nasjonale hesterasene, sekretariatsfunksjon for Landslaget for Dølahest og å fremme hestehold i Norge. I tillegg overføres et fastsatt beløp på kr 500.000 fra NR til NHS for ajourføring og vedlikehold av nasjonalt hesteregister.

NHS har i et overordnet ansvar for all hesteavl i Norge og skal bistå avlsorganisasjonene i deres arbeid, samt yte forvaltningsstøtte til Mattilsynet (MT). I tillegg er nasjonalt senter for dølahest lagt til NHS.

Norsk Fjordhestsenter AS

Norsk Fjordhestsenter på Nordfjordeid er nasjonalt senter for fjordhesten, og et regionalt senter for hest. Norsk Fjordhestsenter AS får overføringer over statsbudsjett kapittel 1139 post 71. Forankringen ligger i Forskrift om tilskudd til genressurstiltak – husdyr, planter og skogtrær.

Norsk Fjordhestsenter er et kompetansesenter for fjordhesten, med informasjons- og rådgivningstjeneste for alle forhold rundt fjordhesten. En av hovedoppgavene er å fremme avl og bruk av fjordhesten. Det er også stor kursaktivitet ved senteret gjennom året, og Fjordane folkehøgskule har sin undervisning der. Norsk Fjordhestsenter ble opprettet i 1989 og er eid av Norges Fjordhestlag, Eid kommune og Sogn og Fjordane fylkeskommune.

Nasjonalt senter for nordlandshest/lyngshest AS

Nasjonalt senter for nordlandshest/lyngshest AS ligger på Olsborg i Troms og er i tillegg et regionalt senter for hest. Senteret får overføringer over statsbudsjett kapittel 1139 post 71. Forankringen ligger i Forskrift om tilskudd til genressurstiltak – husdyr, planter og skogtrær.

Et av senterets viktigste oppgaver er å bidra i arbeidet med bevaring av rasen gjennom å fremme bruk og avl av nordlandshest/lyngshest. NSNL er lokalisert på Olsborgmoen i Målselv kommune. Senteret har også en kommersiell drift med rideskole, oppstalling på kort og lang basis, sykeoppstalling i samarbeid med veterinærklinikken Målselvet og utleie av fasiliteter. Senteret eies av Målselv kommune og ulike organisasjoner med tilknytning til hest.

II PRESENTASJON AV DE NASJONALE RASENE

DØLAHEST

Dølahesten har sin opprinnelse i Gudbrandsdalen og Østlandet for øvrig. Rasen ble etablert i 1857, og oppsto etter at det midt på 1800-tallet ble behov for å avle fram en hest spesielt egnet til arbeid i jord- og skogbruk og til skyssvesenet. Det offisielle navnet på rasen var østlandshest fram til 1947. Dølahesten er i dag brukt som sports- og fritidshest til kjøring og ridning, men benyttes også som arbeidshest i jordbruk og skogbruk. Den er kjent for å være sterkbygd, godt behåret, med et rolig og godt gemytt. Dølahesten skal være en sunn, funksjonell og middels tung hest med gode bevegelser og gode bruksegenskaper. Mankehøyden ligger normalt innenfor 148-156 cm, og godkjente farger er svarte, brune, røde, borkete, gule, blå og andre skimler. Avtegn som stjerne og bles eller i kombinasjon er vanlig.

Landslaget for Dølahest ble stiftet i 1947, og er ansvarlig for rasen. Det er i dag 18 lokallag rundt i hele landet, og om lag 3 800 dølahester.

FJORDHEST

Før 1860-tallet var det dårlig med veistruktur på Vestlandet, og fjordingen, eller vestlandshesten som den også ble kalt, sto for viktig transport i fjell og langs fjorder. I det bratte og ulendte terrenget passet denne lette og stødige hesten godt. Etter initiativ fra Det Kongelige Selskap for Norges Vel, ble den første stamboka for fjordhest utgitt i 1910. Rasens bruksområder varierer i dag fra tung drift som arbeidshest til en lettere og god sportshest til kjøring og ridning. Fjordhesten er lett gjenkjennelig med sin blakke farge og (klippet) ståman. Etter rasestandarden skal den være mellom 135 cm og 150 cm i mankehøyde, og finnes i fargene brunblakk, grå, gulblakk, rødblakk og ulsblakk.

Norges Fjordhestlag ble stiftet i 1949, og er ansvarlig for fjordhest som rase. Det er i dag nesten 50 lokallag for rasen spredt over landet, og det eldste ble stiftet allerede i 1899. Fjordhesten er den nasjonale hesterasen som har størst populasjoner utenfor Norges grenser blant annet i Danmark, Belgia, Nederland, Tyskland og USA. I Norge er det om lag 5 800 fjordhester.

Norges Fjordhestlag har som moderland for fjordhesten også ansvar for rasen utenfor Norge.

NORDLANDSHEST/LYNGSHEST

Den første, kjente og dokumenterte utstilling hvor denne rasen var stilt, var i 1898 på Lyngseidet i Troms. På 1930-tallet ble det satt i gang organisert avl av nordlandshest/lyngshest. Da var populasjonen lokalisert til de nordligste fylkene med hovedtyngde langs Lyngenfjorden i Troms. Rasen ble anerkjent med egen rasekode av departementet i 1968, og den første hingsten ble stambokført i 1969. Rasen har vært kalt lyngshest eller nordlandshest avhengig av hvor i landet den har befunnet seg, men i 1998 ble det vedtatt at det offisielle navnet er nordlandshest/lyngshest. Rasen har alltid hatt et allsidig bruksområde, og var tidligere brukt til all slags gårdsarbeid og som skyss- og ridehest. Den er sterk nok til å bære en voksen rytter, og er høvelig i størrelse og lynne også til barn og ungdom. Nordlandshest/lyngshest er en velegnet konkurransehest i alle disipliner innenfor ridning og kjøring, som ponnitraver, og er også godt egnet til turridding og kløving. Rasen skal være om lag 125 til 145 cm i mankehøyde, og følgende farger er godkjent: rød, brun, svart, gul, borket, sølvbrun, sølvsvart, sølvborket og alle avblekbare skimmelvarianter av disse.

Landslaget for nordlandshest/lyngshest ble stiftet i 1992. Det er i dag åtte lokallag, spredt over hele Norge, og om lag 2 300 hester av rasen i Norge.

NORSK KALDBLODSTRAVER

Norsk kaldblodstraver er en hardfør, allsidig og sterk hesterase som har felles opphav med den norske dølahesten. Kaldblodstraveren og dølahesten hadde felles stambok fram til 1996. Hesten Veikle Balder, født i 1849 på Korsvoll på Dovre, er kaldblodshestens stamfar. Han satte dype spor etter seg i hesteavlen og finnes i dag i stammen til alle kaldblodstravere. Kaldblodstraveren har med tiden blitt foredlet til en lettere rase for å få en raskere og smidigere kjørehest, og dens hovedbruksområde er travsport. Kappkjøring med hest, det vi i dag omtaler som travsport, er den eldste organiserte sportsgrenen i Norge. De første kjente, organiserte travløp ble arrangert i 1832, og i 1875 ble Det Norske Travelskap (DNT) stiftet.

DNT er i dag den norske raseorganisasjonen for travhester, og er dermed ansvarlig for registrering/sertifisering, stambokføring og for å bidra til en sunn avl av kaldblodstraveren. Kaldblodstraveren har en gjennomsnittlig mankehøyde på 154 cm med variasjon fra 146 cm til 159 cm. Alle farger er tillatt, men fargene brun, svart og rød er de vanligste. Selv om rasen avles for et spesifikt bruksområde, gjør dens allsidighet til at den også egner seg godt som hobby- og konkurransehest i øvrige ride- og kjøresporter.

Den svenske og norske kaldblodstraveren er nært beslektet og landene har i dag en samarbeidsavtale fra år 2000 om avl og travløp for kaldblodstraveren. DNT har 12 travforbund og 174 travlag fordelt over hele landet, og det er om lag 12 000 kaldblodstravere i Norge. Veikle Balder, en interesseorganisasjon som arbeider for å ivareta kaldblodshesten, er en av DNTs samarbeidende organisasjoner.

III VISJONER OG OVERORDNEDE MÅL

Handlingsplanen med tilhørende tiltaksplaner skal gi et innblikk i de mål og utfordringer de nasjonale rasene står ovenfor. I tillegg skal handlingsplanen være en veileder for alle instanser som arbeider med og for de nasjonale rasene, herunder nasjonale senter, avlsorganisasjoner, interesseorganisasjoner og individuelle oppdrettere/hesteeiere. Rasenes status som moderstambok må forvaltes på en måte som sikrer kontroll med avl på rasene også i land utenfor Norge.

Planen har til formål å fremme sunn og koordinert utvikling av avl og aktivitet med norsk hesteraser. I løpet av tiårsperioden skal rasene sikres bred genetisk variasjon, god helse og liten grad av genetiske lidelser. Det er også et mål at rasene skal være lette å omsette i alle aldersgrupper. Rasene skal være attraktive i et stort spekter av miljø og bruksområder, samt næringsrelatert virksomhet. For å sikre dyrevelferden for den enkelte hest, er det viktig at brukere av hestene har god kompetanse på hestehold.

ØKONOMI OG STYRINGSSTRUKTUR

Handlingsplanen skal være et arbeidsredskap for å sikre god og koordinert utnyttelse og oppbygging av kompetanse og økonomi innen arbeidet med de nasjonale hesterasene. Fra 2017 -2020 har et fagutvalg² bestående av representanter fra Landslaget for Dølahest, Norges Fjordhestlag og landslaget for nordlandshest/lyngshest, forskningsmiljø og NHS årlig levert en rapport om prioritering av tiltak fra den forrige handlingsplanen til LMD.

Avlsorganisasjonene er sårbare med hensyn på økonomi, og driftes av frivillige som skifter med jevne mellomrom. Det må sikres at langsiktige målsetninger opprettholdes, til tross for at styrene i avlsorganisasjonene velges for korte tidsintervaller. Her må administrasjonene hos de nasjonale hestesentrene og DNT ha en sentral rolle i å sikre kontinuitet i arbeidet, og ved å hjelpe organisasjonene i overføring av kunnskap når nye personer kommer inn i organisasjonens styrer. De nasjonale sentrene har en viktig rolle i å synliggjøre de nasjonale rasenes og raseorganisasjonenes behov og utfordringer ovenfor politikere og myndigheter.

Overordnede mål:

- Arbeidet for de norske rasene skal sikres kontinuitet gjennom gode økonomiske rammevilkår og formalisert samarbeid mellom de ulike aktørene hvor de nasjonale sentrene og DNT pålegges et tydeligere administrativt ansvar.
- Raseorganisasjonene skal sikres mulighet til å påvirke finansiering og prioritering av arbeidet i sin rase gjennom deltakelse i fagutvalg eller tilsvarende ordning, som kan påvirke tildeling av midler og prioritering av oppgaver for bevaring av sine raser.
- Norsk Hestesenter sikrer at raseorganisasjonene blir hørt ved større strukturelle endringer eller overgripende ordninger som kan ha betydning for arbeidet med de nasjonale hesterasene.

AVL OG BEVARING

Avlsarbeidet på de nasjonale hesterasene skal utføres etter prinsipper for bærekraftig avlsarbeid i små populasjoner³.

Flere fødte føll av de nasjonale rasene var et viktig punkt i forrige handlingsplan, og dette fokuset må videreføres. Det er en forutsetning at det fødes tilstrekkelig antall hester for å opprettholde og helst øke populasjonsstørrelsen, for å bevare av rasene og ha kontroll med innavlsgrad.

Arbeidet med gode retningslinjer i avlsarbeidet må videreføres. Forskning på avl og forvaltning av de nasjonale hesterasene og andre tilsvarende raser må legges til grunn ved planlegging av avlsarbeid for rasene.

Det er fortsatt behov for et omfattende og grundig arbeid for å redusere innavlsøkningen, og det er svært viktig at tiltak som settes i verk får effekt på populasjonsnivå. Systematisk kartlegging og overvåkning av rasenes fertilitet må ha høy prioritet.

Det er viktig å sikre en kontinuerlig overvåkning av rasene med hensyn til utvikling av innavlsgrad og slektskap mellom avlsdyr. Ved seleksjon må hensyn til genetisk variasjon vektas høyt, samtidig som helse, rasetype og bruksegenskaper ivaretas i tråd med de enkelte rasenes avlsplaner.

Utvikling og tilgjengelighet av forskningsbaserte verktøy er viktig, sammen med oppbygging av en faglig sterk kompetanse på de nasjonale sentra og på avlsavdelingen ved NHS. Satsing på økt kompetanse, kunnskap og forskning i alle ledd av avlsarbeidet, med utstrakt bruk av kompetansebygging og informasjonsarbeid ut til den enkelte oppdretter og ned på grasrota er et kjerneområde.

Overordnede mål:

- **Øke antall fødte føll**
- **Bevare rasenes egenart**
- **Begrense innavlsøkning til maks 1 % per generasjon**
- **Kontrollere forekomst av genetiske lidelser**

HELSE

De nasjonale hesterasene skal være holdbare og ha god helse, slik at de tåler aktiv bruk, både i daglig trening, næring og konkurranser i alle grener innen hestesporten.

Handlingsplanen for nasjonale hesteraser skal bidra til samordnet utvikling av vitenskapelig baserte tiltak for å fremme god helse og fruktbarhet hos de fire rasene. Det er viktig å skaffe en god og grundig oversikt over helsestatus hos de nasjonale hesterasene gjennom bred og

samordnet digital registrering av fruktbarhet, helserelaterte egenskaper, samt sykdommer og skader.

Helseregistreringer må organiseres, systematiseres, og brukes i avlsarbeidet for rasene gjennom utarbeiding av avlsplaner basert på faglige råd fra NHS og andre fagmiljø på avl. Det siste tiåret har kunnskap om og verktøy for genomisk seleksjon utviklet seg raskt, og det må fortløpende vurderes hvordan ny kunnskap og teknologiske utvikling kan tas inn i avlsarbeidet for å sikre sunne hester. Ny teknologi og forskningsbasert kunnskap bør utnyttes for kartlegging av, og kontroll med eventuelle genetiske lidelser i de respektive rasene.

Overordnede mål:

- **De nasjonale hesterasene skal ha en helse og funksjonalitet som sikrer god dyrevelferd, samt mulighet til naturlig atferd og aktiv bruk både i sport og næring**
- **Helseregistreringer på en entydig identifisert hest skal registreres inn i én sentral database, og denne må kommunisere med andre registrerte opplysninger på individnivå.**

UTSTILLING

På utstillingene registreres egenskapsdata om individene i populasjonen. Registreringene brukes i planlegging av framtidig avls- og bevaringsarbeid for rasene i sin helhet, samt gir informasjon til den enkelte eier og oppdretter. Utvikling av utstillingssystemet må sikre at registrering av eksteriør-, bruks- og helseegenskaper er så beskrivende og objektive som mulig. Datakvaliteten avhenger av at dommerne er godt utdannet, jevnlig oppdatert og samkjørte.

Utstillingene har ut over den rent avlsfaglige verdien, også verdi som kultur og tradisjonsbærer og er møteplass for eiere og brukere av de nasjonale rasene. Utstillingene fungerer også som en arena for utdanning av både unghest og voksne hester, siden det er krav om prestasjoner i ulik grad for alle raser. I tillegg har utstillingene også et element av konkurranse som stimulerer til deltakelse og trening av hesten i forkant.

Tradisjonen ved utstillinger må ivaretas, samtidig som registrering av enkelte egenskaper må utvikles i takt med teknologisk utvikling og forskning. Utstillingene må utvikles for å fortsatt være attraktive for fremtidens brukere av de nasjonale hesterasene, og det er et mål at andel viste hester øker. Det er viktig å sikre nok tid til testing før gjennomføring av endringer i utstillingssystemet, som har eksistert i veldig mange år, og har vært et viktig verktøy i avls- og bevaringsarbeidet.

Overordnede mål:

- **Attraktive utstillinger**
- **Kvalitativt gode registreringer av egenskaper**
- **Utnytte mulighetene som ligger i ny teknologi**
- **Et godt og fremtidsrettet utdanningssystem for dommere**
- **Øke andel viste hester av alle de nasjonale hesterasene**

UTDANNING

Det er viktig med grundig og kvalitetssikret utdanning av individ i rasene slik at markedet til enhver tid har hester av god kvalitet tilgjengelig til all bruk, inkludert sport og næring. Brukere av de nasjonale hesterasene må ha tilgang på bred og variert kompetanseheving. For å nå dette målet kreves kompetanse, gode og inkluderende fagmiljøer samt fasiliteter for utdanning av hester og brukere.

Ordninger som fremmer utdanning og aktiv bruk av de nasjonale hesterasene i hele landet er viktig. De ulike tiltakene for de nasjonale hesterasene bør i størst mulig grad komplettere hverandre og dekke de behov som eksisterer.

Overordnede mål:

- **Etablere, samt styrke, ordninger som fremmer utdanning av hester og kompetanse hos oppdrettere og brukere.**
- **Øke andel hester og brukere som deltar i ulike utdanningstiltak.**

AKTIVITET OG SPORT

Rasenes allsidighet, både på individ- og populasjonsnivå, skal vises fram gjennom stor bredde i aktivitet og sport. De nasjonale hesterasene skal markedsføres og presenteres med mål om å ta betydelige markedsandeler fra hester av andre raser. Bruk og synlighet på de områdene de nasjonale rasene har sine fortrinn må økes. Aktuelle aktiviteter og arrangementer må identifiseres og tilrettelegges for økt deltakelse for hester av de nasjonale rasene.

Registrering av egenskaper og konkurranserresultater i alle grener innen hestesport må jevnlig vurderes for bruk i avlsarbeidet, for å øke informasjonen om den enkelte hest og rasene som helhet.

Overordnede mål:

- **Rasene skal være aktive på alle sports- og fritidsgrener.**
- **Øke antall startende hester.**
- **Ta betydelige markedsandeler fra andre raser.**

SYNLIGGJØRING

Markedsføring av de nasjonale hesterasene bør synliggjøre at rasene til sammen representerer stor bredde i bruksegenskaper, og peke på de nasjonale rasenes viktige rolle i samfunnet. Markedsføringen bør ha som mål å øke bevisstheten om organisering og finansiering av hestenæringen i Norge.

Markedsføring av de nasjonale hesterasene er viktig for å øke etterspørselen, nå nye brukergrupper og skape et godt omdømme. Det er vesentlig at markedsføring uavhengig av arena har en positiv vinkling og viser rasenes egenart og allsidighet. Det å vise hesten i bruk er den viktigste formen for markedsføring.

Samarbeid mellom de ulike avlsorganisasjonene og andre aktører er viktig for å sikre en sterk markedsføringseffekt. De fire avlsorganisasjonene bør ha en felles mediestrategi i saker av felles interesse, og en felles markedsføringskanal i samarbeid med andre aktuelle aktører.

Forskning og rapporter om markedsføring og bruk av rasene skal benyttes.

Overordnede mål:

- **Nasjonale hesteraser skal være synlige nasjonalt og lokalt.**
- **Aktiv og positiv bruk av de nasjonale hesterasene i all hestesport, media, messer og andre synlige kanaler.**
- **Kunnskapen om de nasjonale hesterasene, og måten de organiseres og finansieres på, må økes i befolkningen generelt.**

NÆRINGSVIRKSOMHET

Det må stimuleres til økt bruk av de nasjonale hesterasene i næring. De nasjonale hesterasene skal være foretrukket i all hesterelatert næringsvirksomhet i Norge.

De nasjonale hesterasene skal ha en særstilling i Norge. Dette må gjenspeiles i lokale, regionale og nasjonale planer, avtaler og regelverk, også veiviseren "Hest i kommunen". Det bør etableres en merkevareordning for bedrifter som i stor grad bruker de nasjonale hesterasene i sin næringsvirksomhet. Landbruksnæringen har vært og er en viktig bærebjelke i hold og oppdrett av de nasjonale hesterasene.

Avl, oppdrett og aktivitet med de nasjonale hesterasene er sterke bidrag til åpne kulturlandskap og sysselsetting i hele landet. Virksomheter som avlsstasjoner, oppdrettsvirksomhet, treningsvirksomhet, fôrproduksjon, oppstalling og andre servicenæringer knyttet til hestehold og nasjonale hesteraser, bør synliggjøres og stimuleres.

Overordnede mål:

- **Nasjonale hesteraser skal være de foretrukne rasene i hesterelatert næringsvirksomhet i Norge.**
- **Etablere merkevareordning for næringer som benytter rasene**
- **Økt produksjonstilskudd i landbruket for rasene**

FORSKNING

Forskning på hest i Norge finansieres i hovedsak gjennom et samarbeid mellom det norske Forskningsrådet og den svenske Stiftelsen Hästforskning. Finansiering på norsk side kommer fra Forskningsrådets program BIONÆR, Forskningsmidlene over jordbruksavtalen og Norsk Hestesenter (øremerket del av overføring fra Norsk Rikstoto). I 2019 var det mulig å søke om 12,5 mill. SEK og 6 mill. NOK. Dette samarbeidsprosjektet medfører at stort sett all finansiering av forskning på hest kanaliseres inn i hesteforskningsfondet, noe som gir lite rom for å søke på andre forskningsmidler hos forskningsrådet eller andre finansieringsorganer.

Anvendt forskning på de nasjonale hesterasene bør i størst mulig grad planlegges og utføres i tett dialog og samarbeid med avlsorganisasjonene for å sikre relevant forskning som ivaretar de nasjonale hesterasenes behov. Det er også viktig at resultater fra forskning på de nasjonale hesterasene gjøres tilgjengelig.

En grunnleggende forutsetning for forskning er god og tilgjengelig data. Det er derfor viktig med oppdaterte databaser som inneholder informasjon om for eksempel veterinære funn, fertilitet, bruk og eksteriør koblet entydig til enkeltindivider. Muligheten for et felles sentralt datasystem for hest i Norge som inneholder all informasjon nevnt over, gjennom integrasjon med allerede eksisterende databaser, må utredes.

Overordnede mål:

- **Anvendt forskning på norske hesteraser bør utføres i nært samarbeid mellom avlsorganisasjonene, relevante forskningsinstitusjoner og andre relevante aktører for å sikre anvendbar forskning.**
- **Økt forskning på aktuelle problemstillinger hos de nasjonale hesterasene.**
- **Et nasjonalt hesteregister som inneholder et bredt datagrunnlag på individ- og populasjonsnivå.**
- **All forskning og statistikk med relevans for nasjonale hesteraser skal være samlet, presentert lett forståelig, lett å finne frem i og tilgjengelig på nett.**

TILTAKSEDEL

1. TILTAKSEDEL AVL OG BEVARING

Det aller største og viktigste målet for de nasjonale hesterasene er å øke antall fødte føll. Alle fire raser har siden midt på 2000-tallet hatt en nedgang i antall årlige bedekninger på 30-45 %, samme nedgang speiles i antall fødte føll. I samme periode har dølahest hatt en innavlsøkning på 1,2 %, og kaldblodstraver på 1,4 %⁴, begge over anbefalt økning per generasjon for å bevare genetisk variasjon⁵. Fjordhest og nordlandshest/lyngshest har en økning på under 0,5%, og har for øyeblikket kontroll på innavlsutviklingen i rasene.

Hanne Fjerdingby Olsen fullførte i 2011 sin doktorgradsavhandling «Genetic variation and management of the Norwegian horse breeds⁶». I dette arbeidet gjorde hun flere studier av genetisk variasjon i rasene basert på avstammingsinformasjon, deriblant en analyse av avstammingsstruktur og genetisk variasjon hos dølahest og nordlandshest/lyngshest⁷, et simuleringsstudie som konkluderte med at antall fødte føll per år av de nasjonale rasene burde være høyere enn 200 for å sikre bevaring av genetisk variasjon⁸ og en evaluering av muligheten for å bruke en strategi kalt seleksjon med optimale bidrag i avlsarbeidet på kaldblodstraver⁹. I forbindelse med dette arbeidet ble det produsert flere masteroppgaver, deriblant en oppgave om henholdsvis innavlsutvikling og avlsstrategier hos dølahest og nordlandshest/lyngshest¹⁰, og genetisk variasjon hos fjordhest¹¹. I løpet av de siste årene har ytterligere studier på genetisk variasjon hos fjordhest¹² og dølahest¹³ blitt utført.

Molekylærgenetiske studier av genetisk variasjon i rasene er utført i noe mindre grad. Ett studie¹⁴ fra 2000 fant ganske høy genetisk variasjon hos fjordhest og kaldblodstraver, og mindre hos dølahest og nordlandshest/lyngshest, mens ingen klare tegn til flaskehals ble funnet. Ett studie på svensk og norsk fjordhest¹⁵ fant at innavlsgrad og effektiv populasjonsstørrelse beregnet med genom- og avstammingsmetoder lå på samme nivå.

Samtlige av studiene nevnt over, samt et eldre studie¹⁶ har konkludert med en bekymringsverdig utvikling med tanke på genetisk variasjon for alle fire raser. For å motvirke utviklingen er de generelle anbefalingene at flest mulig hingster bør brukes i avlsarbeidet og at hingstenes bidrag bør være så likt som mulig. I tillegg pekes det på viktigheten av overvåkning av innavlsutvikling og effektiv populasjonsstørrelse for å kunne sette inn tiltak ved behov. Strukturen i hesteavlen med privat eierskap av avlsdyrene gjør at bruk av anbefalte verktøy og tiltak som styrer bruk av avlsdyr (seleksjon med optimale bidrag, klusteranalyse, og lignende) er vanskelig å gjennomføre. Godkjenning og bruk av mange unge hingster i avl understøttes av en spørreundersøkelse hos medlemmer av Norges Fjordhestlag¹⁷ hvor flertallet ønsket å kåre flere tre år gamle hingster.

En kjent konsekvens av innavl er såkalt innavlsdepresjon¹⁸, at dyrene har dårligere prestasjon, helse og/eller fruktbarhet. Kun et fåtall eldre studier er gjort på kaldblodstraver hvor det ble funnet sammenheng mellom innavl(søkning) og tidlig abort¹⁹, redusert prestasjon²⁰, og forekomst av artritt i framknær²¹. Et nyere studie har sett på genomisk innavl hos kaldblodstraver koblet mot kjente markører for fruktbarhet²² uten at det kunne trekkes tydelige konklusjoner ut over at fruktbarhet bør inkluderes i fremtidige genomiske studier på rasen.

Overordnede mål:

- **Øke antall fødte føll**
- **Bevare rasenes egenart**
- **Begrense innavlsøkning til maks 1 % per generasjon**
- **Kontrollere forekomst av genetiske lidelser.**

1.1. AVLSPLANER

Avlsplanene legger grunnlaget for avlsorganisasjonenes godkjenning hos Mattilsynet. Avlsorganisasjonen må ha tilgang på bakgrunnsmateriale og statistikk som er relevante for arbeid med avlsplanene. Det er viktig at det er et sterkt avlsfaglig miljø hos NHS, som kan bistå avlsorganisasjonene i utarbeidelse av avlsplaner og være bindeledd mellom avlsorganisasjonene og øvrige fagmiljø. I tillegg er det viktig at avlsorganisasjonene har gode prosesser i sitt arbeid, og slik forankrer sine avlspolitiske mål hos oppdretterne.

De nasjonale hesterasene har unike egenskaper som definerer hver enkelt rase. Disse egenskapene skiller de nasjonale hesterasene fra hverandre, men også fra andre raser i andre land. En del av egenarten er også variasjonen innen rase, og for å sikre at verdifullt genetisk materiale ikke går tapt må også variasjonen i egenart bevares. For å bevare de unike egenskapene som ligger i hver rase er det viktig å ha fokus på hva som gjør rasene unike og sørge for at avlsmål og virkemidler i avlsplan gjenspeiler dette.

For alle raser er det viktig å unngå genetiske lidelser så godt det lar seg gjøre, dette gjelder spesielt for små raser hvor «føre var»-prinsippet bør ligge til grunn i avlsarbeidet. Dette innebærer at avlsplanen må inneholde bestemmelser for håndtering av kjente genetiske lidelser. Avlsorganisasjonene må ha rutiner for oppdatering av avlsplaner og eventuelle andre styringsredskap ved identifisering av nye genetiske lidelser, eller når metodikk for å teste for allerede kjente lidelser utvikles og blir tilgjengelig.

Ansvar: Avlsorganisasjonene og Norsk Hestesenter

Tiltak: Gode, definerte prosesser i avlsplanarbeidet, samt bruk av fagkompetanse som gir avlsplaner som både ivaretar egenart samt bidrar til avlsfremgang og bevaring av genetisk variasjon.

Mål: Solide, velfunderte avlsplaner som sørger for at rasenes egenart og variasjon ivaretas samtidig som avlsfremgang innen helse, prestasjon og andre ønskede avlsmål oppnås innen de rammer som finnes for den enkelte rase.

1.2. STIMULI

Alle avlsorganisasjonene har ulike tilskudd og tiltak for å stimulere til flest mulig bedekte hopper hvert år. Disse tiltakene er i større eller mindre grad knyttet opp mot bruk av avlsdyrene på en slik måte at for tette bedekninger unngås. De ulike bedekningsstimulerende tiltakene bør evalueres jevnlig, og tiltak vil måtte være tilpasset struktur og kultur i de ulike avlsorganisasjonene.

Ansvar: Avlsorganisasjonene

Tiltak: Uprøve nye tiltak og utforme virkemidler for å stimulere til økt avl, samt jevnlig evaluering av slike tiltak for å kvalitetssikre effekten av disse.

Mål: Øke antall fødte føll med god genetisk variasjon av rasene.

1.3. FRUKTBARHET

Bedekninger rapporteres inn til respektive avlsorganisasjons registrator, og denne informasjonen legges til grunn for registrering av føll påfølgende år. Informasjon om utfall som ikke medfører registrerte føll skal også rapporteres. Utregning av fruktbarhet gjøres, årlig, basert på antall fødte føll av antall bedekninger (føllprosent). For å sikre en tettere oppfølging av fruktbarhet i rasene bør rapportering i større grad gjøres per brunst der dette er mulig (inseminering og stasjonsbedekking). Informasjon om eventuelle behandlinger i forbindelse med bedekning bør også rapporteres til avlsorganisasjonene, alternativt til en sentral helsedatabase (se tiltaksplan helse) som kobles mot rasedatabaser når dette kommer på plass.

Å øke bevisstheten i miljøene rundt viktigheten av rapportering samt publisering av statistikker har effekt³ på andelen som rapporterer. Høy andel rapportering av resultat øker sikkerheten på beregning av fruktbarheten i rasene noe som fører til en sikrere overvåkning av utvikling. Bestemmelser for hvordan hingster som viser lav fruktbarhet skal håndteres må være nedfelt i rasenes avlsplaner.

Ansvar: Avlsorganisasjonene

Tiltak: Bevisstgjøre oppdrettere og hingsteholdere om viktigheten av å rapportere for å bedre datafangsten.
Sikre gode rutiner for håndtering av hingster med lav fruktbarhet.
Publisere relevante statistikker knyttet til fruktbarhet tilpasset den enkelte rase.
Kontinuerlig evaluere systemer for innrapportering av bedekninger og resultater.

Mål: Fruktbarheten i rasene økes. Rapportering av bedekninger og resultat forbedres.

1.4. INNAVLSKONTROLL

For å kontrollere innavlsutviklingen i rasene må denne overvåkes. Overvåking av innavlsutvikling i rasene ble satt i system i 2016 som et resultat av behov identifisert i foregående handlingsplan. Denne overvåkingen må fortsette og vurderes utviklet i tråd med ny teknologi og metoder. Innavlsutviklingen i den enkelte rase vil i stor grad styre hvilke typer tiltak den enkelte avlsorganisasjon må vurdere å innføre. Det må legges til rette for at flest mulig (unge) hingster får bidra likt i avlen i den enkelte rase. Hingster med et (per definisjon) lavt slektskap til populasjonen for øvrig bør prioriteres avlsgodkjent. I bedekningsavgjørelser må det jobbes for å unngå for tette parringer. Avlsorganisasjonene må sørge for informasjon og stimuleringer som fører til at den enkelte oppdretter og hingsteholder tar valg som i størst mulig grad tar vare på genetisk variasjon. Genotyping bør i løpet av perioden innføres for å identifisere aktuelle avlsdyr for de raser hvor dette er aktuelt.

Ansvar: Avlsorganisasjonene

Tiltak: Utforme avlspolitikken (gjennom avlsplaner) slik at flest mulig hingster får mulighet til å bidra i avl. Herunder bestemmelser for kåring av hingster og bruk av verktøy for å regulere hingsters bidrag. Jevnlig informere om innavlsutvikling og anbefalt maksimalt innavlsnivå for individuelle parringer til oppdrettere. Bruke relevant metodikk og teknologi for å best mulig ivareta den enkelte rase.

Mål: Bevare genetisk variasjon og unngå innavlsdepresjon.
Øke antall fødte føll av de fire nasjonale hesterasene.

1.5. GENBANK

En genbank skal være en sikkerhet for framtiden og et komplement til bevaring av raser i levende populasjoner. Langtidslagret sæd kan være til hjelp både ved gjenoppbygging av rase, og når framtidig avlsarbeid etterspør andre varianter, slektslinjer og typer enn de det finnes flest av i den levende avlspopulasjonen. Populasjoner vil i perioder kunne oppleve nedgang i antall f.eks. pga. sykdom eller liten interesse for rasen over tid. For å kunne gjenoppbygge populasjonen er det viktig at det finnes tilgang på frossen sæd fra hingster fra tidligere tidsepoker, fortrinnsvis hingster som ikke er i nær slekt og som representerer en fenotypisk bredde i populasjonen.

I foregående handlingsplan var målsettingen å utvikle en plan for langtidslagring av genetiske materiale av de nasjonale hesterasene. Denne planen ble utarbeidet²³ og arbeidet med å etablere en genbank for de nasjonale hesterasene er i etableringsfasen. I løpet av perioden må dette arbeidet fortsette slik at det etableres en genbank for de nasjonale hesterasene etter de kriterier som ligger i utarbeidede planer og forankringer i organisasjonene.

Ansvar: Avlsorganisasjonene og Norsk Hestesenter

Tiltak Etablere genbank for nasjonale hesteraser i henhold til standardiserte retningslinjer og faglige råd for utvalg av hingster som det skal lagres sæd fra.

Mål: Genbank for nasjonale hesteraser

2.TILTAKSDEL HELSE

Bevaring av de nasjonale hesterasene som sunne og funksjonsfriske hester har betydning for dyrevelferd, økonomi i hesteholdet og rasenes omdømme.

Bevaring av helse gjennom avlsarbeidet gjøres hovedsakelig på to områder; bestemmelser om diskvalifiserende lidelser, samt rasebeskrivelser og krav til hestens eksteriør i avlsplanen. Bestemmelser om diskvalifiserende lidelser omfatter kun hingster da ingen av rasene har formell seleksjon av avlshopper. Hingster av alle fire raser gjennomgår i dag en helseundersøkelse i forbindelse med kåring. Denne helseundersøkelsen inneholder en del punkter som er like for alle raser, mens andre undersøkelser og bestemmelser er rasespesifikke. Selve helseundersøkelsen er omfattende, men funn og kommentarer fra veterinær registreres ikke digitalt, det gis kun en kortfattet kommentar fra veterinær sammen med en poengvurdering av hingsten totale helsetilstand.

Ulike typer beinlidelser, inkludert problemer med høver, er blant de vanligste årsakene til halthet og/eller avlivning av hester generelt^{24,25}. En større studie på ridehest i Sverige fant sammenheng mellom hesters eksteriør bedømt på utstilling og hestens helsetilstand på samme utstilling eller senere i livet¹⁸. Eksteriørbedømmelsen i Norge har i perioden 1995 til 2019 bestått av poeng og en beskrivende tekst. En studie²⁶ på dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest som gjennomgikk denne beskrivelsen fant at det er raseforskjeller når det gjelder frekvensen av ulike avvik i beinstilling. Registrering av hestens eksteriør på utstilling er viktig for å overvåke utvikling i rasene og en slik objektiv registrering av hestens eksteriør gjennom lineærbeskrivelse kan kombineres med andre helseopplysninger og dermed gi bedre kunnskap om rasenes eksteriørtrekk knyttet til helse og holdbarhet.

Avlsorganisasjonene har kun kontroll med det som registreres på utstillinger eller i forbindelse med ulike typer prosjekter for helsekartlegging. Informasjon om rasenes helsestatus i form av veterinærbesøk og behandlinger er i dag ikke tilgjengelig for avlsorganisasjonene. Veterinærer har en formell plikt til å rapportere alle medisiner de bruker, og knytte dette til husdyrprodusent, art, individ der det er aktuelt og diagnose. Denne plikten er forankret i forskrift²⁷ som trådte i kraft i 2010. Rapporteringen skjer til dyrehelseportalen og vil kunne legge grunnlag for omfattende oversikt over helsestatus for de nasjonale hesterasene, forutsatt av rapporteringen knyttes til korrekt individ, og avlsorganisasjonene får tilgang til disse opplysningene. Forskriften som inneholder rapporteringsplikten, er lite konkret når det gjelder identifisering av det enkelte dyret. Dette har som konsekvens at identifisering av den enkelte hest i praksis blir usikker, noe som påvirker datakvaliteten.

Den nye dyrehelseforordningen, som samler EUs bestemmelser om forebygging og bekjempelse av dyresykdommer i ett regelverk, vil tre i kraft i EU i april 2021. Mattilsynet arbeider for at det norske regelverket kan gjøres gjeldende i Norge samtidig, eller så raskt som mulig etter at forordningene har trått i kraft i EU.

Dyrehelseforordningen har som formål å forebygge og bekjempe dyresykdommer som kan overføres til dyr eller mennesker, tydeliggjøre ansvarsfordelingen mellom myndigheter og næringsaktører, samt minske de administrative byrdene. Dyrehelseforordningen inneholder en sykdomsliste, kategorisering av sykdommene på listen, bekjempelse av sykdom, merking, godkjenning, registrering, drift av virksomheter, forflytning av dyr, innførsel fra tredjeland av dyr og produkter. Hovedutfordringen for hestenæringen/hesteeiere i forbindelse med Dyrehelseforordningen er kravet om registrering av alle virksomheter som oppstaller hest, hvor registreringsansvaret ligger på den driftsansvarlige. Hester forflyttes i større grad rundt enn øvrige dyr i norsk husdyrhold, og skiller seg slik ut fra produksjonsdyr. Det er stor variasjon i

hva en «driftsenhet»/stall er, det kan variere fra hobby «garasjehesten» til de etablerte travstallene som har dette som ren næring. Alle avlsorganisasjonene som registrerer hest, forholder seg til oppdretter og eier av hestene, og adressene til disse personene.

Når det gjelder rapportering inn til sentralt hesteregister i Norge, har dette rapporteringskravet ligget på registratorene av de ulike hesterasene til nå. Norsk Hestesenter mener dette er hensiktsmessig i og med at de aller fleste hestene registreres hos en av registratorene. Med nytt krav om at rapporteringskrav nå legges på driftsansvarlig, vil det bli et ekstra register å forholde seg til. Det er uavklart om driftsenhet/driftsansvarlig/stall skal gjelde for enheter som har mindre enn x antall hester. Dermed er det også uklart hvem som evt. skal rapportere for de med få hester.

Norsk Hestesenter mener at eier av hesten i sporingssammenheng vil være en bedre parameter enn driftsansvarlig da eier alltid vil vite hvor hesten befinner seg, om den ikke fysisk står hos eieren på gitt tidspunkt. I og med at eier og eierskifter registreres hos registratorene, vil dette kunne være felter som enklere kan spilles over til sentralt hesteregister. NHS har spilt inn at nasjonalt hesteregister kan utvides med eieropplysninger, men det er ikke besluttet av Mattilsynet per mars 2021.

Overordnede mål:

- **De nasjonale hesterasene skal ha en helse og funksjonalitet som sikrer god dyrevelferd, samt mulighet til naturlig atferd og aktiv bruk både i sport og næring**
- **Helseregistreringer på en entydig identifisert hest skal registreres inn i én sentral database, og denne må kommunisere med andre registrerte opplysninger på individnivå.**

2.1. KARTLEGGING AV LIDELSER

For å kunne gjennomføre målrettet avlsarbeid og sikre helse og dyrevelferd hos de nasjonale hesterasene i fremtiden må kunnskapen om forekomst av lidelser og helseutfordringer i rasene kartlegges. Denne kartleggingen kan gjennomføres på ulike måter, med hensikt å få oversikt over genetiske og andre lidelser i rasene.

Ansvar: Norsk Hestesenter og avlsorganisasjonene

Tiltak: Kartlegging av lidelser av ulik art i rasene gjennom egeninnsats eller samarbeid med relevante forskningsmiljøer i form av studentoppgaver, gradsoppgaver eller større forskningsprosjekter.

Mål Omfattende kartlegging av lidelser i rasene inkludert genetisk informasjon hvor dette er mulig.

Under er en oversikt over lidelser som er aktuelle å ha spesielt fokus på å kartlegge i perioden. Listen er utarbeidet på bakgrunn av områder som én eller flere av rasene har pekt på som relevante for sin rase. Listen utelukker ikke andre lidelser som kan bli aktuelle å kartlegge.

- **Sommereksem**
- **Mugg og raspe**
- **Osteochondrose og løse benbiter**
- **Draktbruskforbeining og ringfot**
- **Dynamiske lidelser i øvre luftveier**
- **MCOA/AOC**
- **Patella-problematikk**
- **Mage- tarmproblematikk**

- **Frambeinskvalitet**
- **Tenner og munnhule**

2.2. HELSEDATA PÅ UTSTILLINGER

Standardisert helseundersøkelse og registrering av helserelaterte egenskaper på utstillinger og andre arenaer på en slik måte at registreringene kan utnyttes for statistikker, forskning og avlsarbeidet er ønskelig. Dette gjelder spesielt for hingster da det er disse som i størst grad får mange avkom, men registrering av eksteriøregenskaper som kan påvirke helse og holdbarhet er også viktig å få registrert på hopper. For beskrivelse av tiltak og mål for eksteriør se tiltaksplan utstilling.

For at oppdrettere skal kunne gjøre valg angående helse i sitt avlsarbeid bør de ha tilgang til slik informasjon på de hingstene de ønsker å benytte på sine hopper. Et system for å gjøre helseregistrering på hingstene offentlig tilgjengelig er derfor viktig.

Ansvar: Norsk Hestesenter og avlsorganisasjonene

Tiltak: Forbedre skjema som i dag brukes for veterinærundersøkelse av hingster. Ferdigstille løsning for digitalisering av helsedata, inkludert publisering.

Mål: Digitalisert registrering av helsedata på utstilling.

2.3. SENTRALT HELSEREGISTER

Et funksjonelt sentralt helseregister for hest hvor behandling knyttes til en entydig identifisert hest vil bedre matsikkerheten og smittesporing ved utbrudd av smittsomme sykdommer. I tillegg vil et slikt register (digitalt helsekort) kunne brukes i avlsarbeidet for sunnere hester slik tilsvarende kvalitetssikrede helsedatabaser for øvrige husdyrraser benyttes. I dag drifter NHS nasjonalt hesteregister på vegne av MT og det vil være hensiktsmessig å bygge videre på dette. Et sentralt helseregister for hest må kommunisere med data som rapporteres til dyrehelseportalen. Det er også hensiktsmessig at det nye registeret som kreves ifølge den nye Dyrehelseforordningen, som skal innføres april 2021, er samkjørt med dette sentrale helseregisteret.

Arbeidet med et funksjonelt helseregister for hest er omfattende, og bør derfor deles opp i flere stegvise fokusområder. Entydig identifisering er det første som må utarbeides, dette er viktig for datakvaliteten og har betydning for områder som kontroll med doping, sikring av mattrygghet, og hestevelferd. I tillegg bedrer entydig identifisering overføringen av data mellom ulike databaser, noe som er vesentlig for at et sentralt helseregister skal fungere på alle områder. Sikker identitet er avgjørende for at det sentrale helseregisteret skal kunne kommunisere med øvrige registre som nasjonalt hesteregister, dyrehelsportalen og evt det nye registeret for oppstalling og forflytting av hester i ifølge den nye Dyrehelseforordningen. Deretter kommer tilgang til registrert data og bruk av denne informasjonen i avlsarbeid og forskning.

Ansvar: Norsk Hestesenter

Tiltak: Tett dialog med Mattilsynet for bevisstgjøring rundt problemstillingen med usikker identifisering av hester i helseregisteret. Det vil være hensiktsmessig at krav til identifisering av hesten med hestepass/mikrochip ved all behandling er forankret i forskrift.

Initiere gjennomgang av diagnoseregisteret med MT for å sikre at behandling av hest knyttes til spesifikk og riktig diagnose. I tillegg bør det settes krav til rapportering av årsaker til avliving og kastrering.

NHS søker om tilgang til data registrert på hest på bakgrunn av at NHS har overordnet ansvar for all hesteavl i Norge. Implementering av den nye Dyrehelseforordningen og dens registre og diagnoser i eksisterende registre og det nye sentrale helseregisteret for hest.

Mål

Sikker identifisering av hester som behandles. Forbedret diagnoseregister på hest, inkludert årsak til kastrering og avliving. Tilgang til registrerte data for bruk i avlsarbeid og forskning, og databaser som rutinemessig utveksler informasjon.

3. TILTAKSDEL UTSTILLING

På utstillinger registreres ulike egenskaper hos hestene, denne registreringen brukes i avlsarbeidet basert på hva som står i den enkelte rases avlsplan. Alle hester uavhengig av rase og alder gjennomgår en eksteriørbedømmelse, mens vurdering av bruks- og helseegenskaper varierer mellom raser, og avhenger av bruksområde, alder og kjønn. Flere av dagens utstillinger har foregått på samme sted over en lang periode, og er en viktig møteplass for hesteinteresserte i de ulike distriktene. Det er viktig å bevare tradisjonene, samtidig må utstillingene møte de krav dagens hesteeiere har til informasjon og fasiliteter.

Antall stilte hester uavhengig av alder og kjønn har til tross for nedgang i fødselstall holdt seg stabilt og vært til dels svakt økende²⁸ for alle fire raser. Utstillinger har helt siden starten inneholdt en omtale av hestene. I 1984 ble det innført en tilnærmet lineær registrering hvor egenskapene ble vurdert som ++ / + / M / -. I 1995 ble dagens poengsystem innført med heltall fra 0 til 10, og i 2011 ble systemet utvidet med halve poeng i tillegg. Lineær registrering i kombinasjon med poeng er planlagt tatt i bruk på voksne hester i 2021.

Vurdering og registrering av hestenes eksteriør- og bruksegenskaper på utstilling legger grunnlaget for mye av avlsarbeidet i tillegg til helseregistreringer, samt sportsprestasjoner for de rasene som benytter dette. Analyser av eksteriør- og bruksegenskaper registrert på de nasjonale hesterasene har vist lave til middels høye arvbarheter^{19,29,30}. I tillegg er det funnet lave gjentaksgader mellom registreringer på samme hest over tid^{19,31}. Lave arvegrader er også funnet for lynne, en egenskap som har stor betydning for hestens bruksområde. Ett studie på fjordhest konkluderte med at en test av lynne i kombinasjon med et spørreskjema burde vurderes for å gi bedre kjennskap til de enkelte hestenes temperament³². Lave arvegrader kan skyldes at egenskapen ikke er veldig arvelig, eller at det er stor variasjon i miljøet hvor registreringene gjøres, eller mellom personene som gjør registreringene. Kontinuerlig evaluering av metoder for registrering av egenskaper og kalibrering av dommere er derfor viktig for å sikre så gode og entydige registreringer som mulig.

Datasystemer og registrering av egenskaper legger grunnlaget for dagens kunnskap om de ulike rasene som kan brukes i avlsarbeidet. Fremdeles brukes i stor grad papirskjema ute på de ulike utstillingene, men det har i forrige handlingsplanperiode vært jobbet med å utvikle en nettbasert løsning for registrering av egenskaper. Denne ble første gang testet i 2015 og er brukt på kåringer og enkelte andre større utstillinger de siste fem årene. Denne nettbaserte løsningen gir mulighet for direkte registrering av egenskaper inn i datasystemet, og inneholder en testmodul for lineær registrering av eksteriør- og bruksegenskaper.

Overordnede mål:

- **Attraktive utstillinger**
- **Kvalitativt gode registreringer av egenskaper**
- **Utnytte mulighetene som ligger i ny teknologi**
- **Et godt og fremtidsrettet utdanningssystem for dommere**
- **Øke andel viste hester av alle de nasjonale hesterasene**

3.1. GODE OG TILGJENGELIGE UTSTILLINGER

3.1.1. Standardiserte forhold

Det er ønskelig å standardisere flere forhold knyttet til utstillinger. Det foreligger en veileder til utstillingsarrangører som sendes ut til disse i forkant av hver utstillingssesong. Denne har til hensikt å lette arrangørenes arbeid og bør i tillegg sikre at deltagere i størst mulig grad møter de samme forholdene uavhengig av hvor de deltar på utstilling.

For å sikre en god og objektiv registrering av egenskaper med minst mulig miljøpåvirkning bør de fysiske forholdene på utstillinger være mest mulig like. Det bør stilles større krav til utstillingsarrangør med tanke på fasiliteter som mulighet for løsvising, tilgjengelige vogner og områder egnet for gjennomføring av bruksprøver. Utstillere bør i størst mulig grad møte de samme fysiske forholdene uavhengig av hvor de deltar på utstilling, men også andre forhold som nivå på premier, gjennomføring av premiering bør være så lik som mulig på de ulike utstillingsstedene.

Ansvar: Norsk Hestesenter og avlsorganisasjonene

Tiltak: Oppdatere og videreutvikle veileder for utstillingsarrangører.

Mål: Standardiserte og gjenkjennbare forhold på utstillingene.

3.1.2. Reorganisering av utstillingssystemet

Dagens fordeling av utstillinger er basert på et system hvor samarbeidsutvalg bestående av avslagene i de enkelte fylkene sto for organiseringen. Etter at disse samarbeidsutvalgene har blitt borte har det oppstått et behov for avlsorganisasjonene til å påvirke fordelingen av utstillingene og det generelle utstillingssystemet i større grad.

For å sikre flest mulig hester på utstilling bør det i tillegg til standardisering av den enkelte utstillingsarena (punkt 3.1.1) sees på geografisk fordeling av utstillingene. Det bør legges til rette for en utstillingsstruktur der flere hester i hver årgang samles på større utstillinger, men samtidig må det kunne arrangeres mindre utstillinger i områder med få hester og lang reisevei.

Ansvar: Norsk Hestesenter/avlsorganisasjonene/lokale arrangører

Tiltak: Evaluering og omorganisering av utstillingssystemet

Mål: Nok utstillinger over hele landet slik at flest mulig har mulighet til å delta, men samtidig store nok utstillinger til at flere i hver årgang / utstillingsklasse kan vurderes sammen.

3.1.3. Publikums- og utstillervennlighet

Utstillingene må utvikles slik at populariteten øker og en større andel hester i hver årgang møter. Utstillingene er i dag ofte for de som er spesielt interessert i rasene, med tidkrevende bedømmelse av hver hest, og lite informasjon underveis. I tillegg brukes det en del ord og uttrykk som kan virke fremmedgjørende.

For å gjøre utstillingen mer attraktive og forståelige for både nye og erfarne utstillere, bør det arbeides med å opplyse utstillere og publikum om hva som blir bedømt og vektlagt på en utstilling. For nye utstillere kan det være aktuelt å kobles mot erfarne utstillere, eller en kontaktperson hos arrangør, som kan svare på spørsmål og veilede underveis og i forkant av utstillingen. Ved å legge flere aktivitetstilbud, oppvisninger eller foredrag til de ulike utstillingene kan man trekke nytt publikum inn på de ulike utstillingsarenaene.

- Ansvar:** Lokale utstillingsarrangører/lokallag avlsorganisasjoner
- Tiltak:** Lage et system for nye utstillere, samt bruke veilederen i punkt 3.1.1 til å gi utstillingsarrangører verktøy for å forbedre den enkelte utstilling.
- Mål:** Utstillinger er en attraktiv arena med økende andel møtte hester i perioden

3.2. DOMMERUTDANNING OG RUTINER

Det er viktig for avlsarbeidet, og tilliten til utstillingssystemet at alle hester vurderes likt og i henhold til den enkelte rases avlsplan. Dommerne er det viktigste og mest verdifulle verktøyet når det gjelder egenskapsregistrering og vurdering av hestene, og kvaliteten på dommernes arbeid ligger til grunn for at utstillingssystemet kan oppfattes som pålitelig og forutsigbart for utstillerne. Det finnes gode dommere/ressurspersoner, men disse må brukes på en mer hensiktsmessig måte i framtida.

Kompetansebygging hos nye og eksisterende dommere må gjøres på en slik måte at man sikrer gode, faglig oppdaterte dommere med mest mulig lik grunnplattform i dømmingen. Dommerutdanningen må kontinuerlig evalueres og forankres i oppdatert forskning. Det tar tid å bygge opp dommerkompentanse og det er viktig å holde på og utvikle denne kompetansen. Dommerutdanninga må profesjonaliseres og dommerne bør ha kompensasjon for sitt arbeid etter statens satser for honorar og reise. I tillegg må det sees på systemer for utdanning av målere og andre funksjonærer.

- Ansvar:** Norsk Hestesenter og avlsorganisasjonene
- Tiltak:** Formalisere dommerutdannelsen.
- Mål:** Dommere skal ha utdanning og oppfølging av høy kvalitet.

3.3. EGENSKAPSREGISTRERING PÅ UTSTILLING

I all registrering av egenskaper som skal inngå i et avlsarbeid er kvaliteten på registreringene viktig. Kvalitet på egenskapsregistrering på hest avhenger grovt sett av følgende miljøfaktorer: de fysiske omgivelsene på utstillingen, hvem som registrerer egenskapene, hvordan egenskapen registreres, og hvem som leier, rir eller kjører hesten. Sistnevnte vil alltid være en miljøfaktor det er vanskelig å standardisere, mens det er mulig å gjøre noe med de andre faktorene, deriblant hvordan egenskaper registreres.

3.3.1. Eksteriør

Registrering av eksteriøregenskaper gjøres mest objektivt gjennom lineær registrering på en skala mellom to fysiologiske ytterpunkter. Lineær registrering kan kombineres med tradisjonell poenggivning og en kortfattet vurdering/beskrivelse av hestens eksteriør. En slik kombinasjon av en objektiv lineær beskrivelse og en subjektiv vurdering av hestens kvalitet basert på rasens avlsplan vil gi kunnskap om hva som anses som en optimal hest innen sin rase. I tillegg vil lineær registrering over tid bidra til å overvåke eventuelle endringer i en rase. Når den lineære beskrivelsen er standardisert må eksisterende system for digital registrering videreutvikles for å sikre at dataene registreres på en slik måte at de kan benyttes rutinemessig. Registrering av eksteriør på en lineær skala vil også kunne legge grunnlag for målrettet avlsarbeid for å bedre helse og holdbarhet (ref. tiltaksplan helse), samt sikrere registreringer for bruk i forskning.

Ansvar: Norsk Hestesenter og avlsorganisasjonene

Tiltak: Innføre standardisert lineær beskrivelse av alle hester på utstilling inkl. kåring

Mål: Objektiv kunnskap om den enkelte rase og overvåkning av endringer.

3.3.2. Bruksegenskaper

Registrering av bruksegenskaper gjennom kjøre- /ride- eller tømmekjøringsprøver på utstilling er viktig for dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest. I tillegg bruker disse rasene i større eller mindre grad informasjon fra sportsprestasjoner i bedømmelse av hestene. Kaldblodstraverens bruksegenskaper registreres i hovedsak gjennom sportsprestasjoner, i tillegg skal hingster avlegge travprøve i forbindelse med kåring. For øvrig henvises det til de enkelte rasenes avlsplaner som styrer hvordan seleksjon av avlsdyr skal utføres.

Uavhengig av type bruksprøver som avlegges må disse ha forståelig bedømming etter definerte målbare kriterier som er forankret i den enkelte rases avlsplan. Bruksprøvene må være tidsriktige og passe med hestens utdannelsesnivå og alder. Utviklingsarbeidet må blant annet ta for seg konkretisering av egenskaper for i så stor grad som mulig sikre at det er hestens egenskaper som registreres/bedømmes og ikke kusk/rytters. Bruksprøvene bør kontinuerlig forbedres, eventuelt utvikles for å sikre bedre data, i tillegg til utvikling av bedømmingsmetoder og skjema. Utvikling/testing av nye og tidkrevende momenter bør ikke skje på selve utstillingen. Digitalisering bør søkes der dette er mulig,

Ansvar: Norsk Hestesenter/avlsorganisasjonene

Tiltak: Evaluering og utvikling av bruksprøver

Mål: Objektiv måling, registrering, innhenting og bruk av bruksegenskaper i vurdering av den enkelte hesten.

4. TILTAKSDEL UTDANNING

Utdanning av hester og brukere er viktig for å sikre trygg bruk av hest i all aktivitet. Det er stor etterspørsel etter utdannede hester i markedet, og det er viktig at avlsorganisasjonene klarer å tilby det markedet etterspør. Dette gjelder både privatmarkedet, men også markedet for hester til bruk i ulike typer næringsvirksomhet.

I dag er det to større prosjekter som retter seg mot utdanning av hester og deres brukere i regi av avlsorganisasjonene. Fokus Unghest er resultatet av et samarbeid mellom Norges Fjordhestlag, Landslaget for Dølahest og landslaget for nordlandshest/ lyngshest. Bakgrunnen for prosjektet er behovet for å øke interessen for hold og bruk av unghest. Målet er å stimulere til økt aktivitet i lokallagene og tilby kunnskap om trygg trening av unghest, der kvalitet skal sikres gjennom kunnskap³³. Fokus Unghest eies og drives av disse tre organisasjonene, men deltakelse på kurs er åpent for alle raser. Til Start er DNTs satsning for å få flere travhester til start i travløp gjennom samlinger som utdanner både hest og eier frem mot start. Til Start eies og drives av DNT, men deltakelse på samlinger er åpent for alle raser som er startberettiget i travløp og ponnitravløp. Både Fokus Unghest og Til Start er prosjekter som er godt etablerte og har eksistert i over 10 år. Begge prosjektene har god aktivitet og drives ute på grasrota av lokale miljøer over hele landet. Det er viktig at disse prosjektene videreføres og videreutvikles. I tillegg bør andre utdanningstilbud for hest og brukere kontinuerlig vurderes i løpet av perioden.

Det finnes gode eksisterende anlegg og personell som kan tilby slike utdanningsopplegg for alle de nasjonale hesterasene. Det er noe samarbeid mellom de ulike organisasjonene i dag, men dette kan styrkes ytterligere. Det er viktig å sikre god kvalitet og standardisert tilbud over hele landet. Det bør knyttes et kompetansekrav til instruktører og trenere som brukes av de nasjonale hesterasenes organisasjoner. En oversikt over trenere og instruktører som tilfredsstiller et slikt krav bør offentliggjøres slik at brukere og arrangører får kjennskap til og bruker disse.

Alle fire organisasjoner bør jevnlig holde oppdretterseminarer med fokus på aktuelle tema som kan gi faglig påfyll og motivasjon til oppdrettere av rasene. Slike seminarer og andre typer kortere kurs kan utvikles og tilbys både som fysiske møtesteder, men også som elektroniske kurs for medlemmer av organisasjonene.

Overordnede mål:

- **Etablere, samt styrke, ordninger som fremmer utdanning av hester og kompetanse hos oppdrettere og brukere**
- **Øke andel hester og brukere som deltar i ulike utdanningstiltak**

4.1. ANLEGG OG PERSONELL

Eksisterende anlegg og kompetanse som er tilgjengelig for raseorganisasjonene (nasjonale sentere og travbaner) bør utnyttes til å holde kurs og utdanningstiltak.

Det finnes om lag 140 lokale treningsanlegg for travhester i landet som er tilknyttet DNTs organisasjon. Det må være et mål at alle treningsanleggene bør ha minimum ett årlig arrangement som synliggjør travsporten generelt og kaldblodshesten spesielt, være seg lokalkjøring, rutineløp, «Hestens Dag» eller «Til Start»-arrangement og lignende.

De nasjonale hestesentrene er lokalisert på Nordfjordeid, på Olsborg og på Starum og er nasjonale sentre for sin rase og kompetansesenter for bruk og hold av hest generelt. Disse sentrene har noe ulike fasiliteter, men felles er at de alle har ridehus, ridebaner, oppstallingsfasiliteter og treningsbaner for trav. Personellet består av utdannede instruktører

og lærlinger og har dermed ressurser for utdanning av hester, samt avholdelse av kurs for ulike brukere av hest, både hesteeiere og instruktører.

De nasjonale hestesentrene må sikres rammer som sikrer videreutvikling av sentrene, inkludert kvalifisert personell i alle ledd. Norsk Hestesenter som er det største av sentrene bør være nasjonalanlegg for hestesport, mens Norsk Fjordhestesenter og Nasjonalt senter for nordlandshest/lyngshest bør være nasjonale sentre for sport i sine regioner.

Sentrene bør ta en aktiv rolle i å bruke sin kompetanse og kapasitet til å utdanne, videreutvikle og selge hester. I tillegg har de en viktig rolle i å øke kompetansen blant hesteeiere og oppdrettere.

Ansvar: Avlsorganisasjonene og de omtalte anleggene

Tiltak: Jobbe for å øke kurstilbud og bruk av de nasjonale sentrene, samt travbanenes fasiliteter og personell.

Mål: De nasjonale hestesentrene og lokale travanlegg har en sentral rolle kompetanseheving av hesteeiere.

4.1.1. FAGSKOLEN PÅ NORSK HESTESENTER

Fagskolen på Norsk Hestesenter utdanner fremtidens aktører i hestenæringen og har en unik stilling som kompetansesenter på hest i Norge. NHS har mulighet til å introduseres sine studenter, kursdeltagere og lærere til de nasjonale hestesentre gjennom sine utdanninger. De nasjonale hesterasene skal i størst mulig grad benyttes fremfor andre raser, dette gjelder også rideskoledriften i tilknytningen til utdanningen.

Nasjonalt senter for dølahest er lokalisert ved NHS noe som innebærer at dølahest må ha en større rolle enn de øvrige tre rasene. Dette innebærer at bruk av dølahest i så stor grad som mulig skal iverksettes i de ulike utdanningene, spesielt i forbindelse med ridelærerutdanningen.

Ansvar: Norsk Hestesenter

Tiltak: Nasjonale hesteraser skal prioriteres ved innkjøp eller leie av hester til fagskoleutdanningene på NHS. NHS skal arbeide for å eie godt utdannede dølahester som benyttes i de ulike delene av NHS sin drift og kursvirksomhet. Øke andel av de nasjonale hesterasene i rideskolen ved NHS.

Mål: Fagskoleutdanningen ved Norsk Hestesenter benytter nasjonale hesteraser i alle naturlige sammenhenger og har et spesielt fokus på bruk av dølahest i sin drift.

4.2. UTDANNING AV HEST

4.2.1. Fokus Unghest

Fokus Unghest (FU) eies av Landslaget for Dølahest, Norges Fjordhestlag og landslaget for nordlandshest/lyngshest og ble startet i 2008. FU består av ulike moduler som lokallag kan bruke til å arrangere kurs for heste-eiere i sitt område. Nettsiden www.unghest.no inneholder ulike ressurser knyttet til utdanning og hold av hest. Ved å gjøre faglig informasjon lett tilgjengelig, tilby tilrettelagte kurs og seminarer og stimulere til gode samarbeidsmiljøer bidrar FU til økt kompetanse hos hesteeiere.

Fokus unghest ønsker å bidra til et kvalitetsstempel som kan øke etterspørselen etter dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest og ved det bidra til å opprettholde levende populasjoner også i de kommende generasjonene. Fokus Unghest er et viktig tiltak for å kunne selge unghester til mer uerfarne heste-eiere.

Deltakelse på Fokus Unghest-kurs er åpent for alle hester uavhengig av rasetilhørighet, men det er kun lokallag tilknyttet en av de tre raseorganisasjonene som kan arrangere kurs.

Ansvar: Landslaget for dølahest, Norges Fjordhestlag og Landslaget for nordlandshest/lyngshest

Tiltak: Videreutvikle og evaluere Fokus Unghest for å fortsatt sikre et attraktivt tilbud for eiere av unge hester.

Mål: Egenandel for deltakelse på Fokus Unghest skal være lavest mulig. Fokus Unghest skal bidra med statistikk på individnivå for de som deltar. Øke antall deltakende hester.

4.2.2. Til Start

DNT arrangerer regionale samlinger for eiere og trenere av travhester, inkludert ponnitravere, det såkalte «Til start-prosjektet». Målet med prosjektet er å få flere hester til start gjennom en sunn oppvekst, riktig føring, trening og oppfølging. Prosjektet, som følger hestene i opptil to år, består av både teori og en praktisk del med veiledning/mentorering. De fleste prosjektene har fra 60 til 80 % godkjente mønstringsløp, og startprosenten for de hestene som har rukket å bli 3 år, ligger langt over gjennomsnittet for rasen. Voksne hester deltar også i prosjektet.

Det er viktig å styrke kompetansetilførselen til alle personer som utøver travsporten på en måte som er tilpasset utøvernes behov. En god fordeling av nettbasert og samlingsbasert undervisning, vil styrke muligheten for at flest mulig kan nyttiggjøre seg et utdanningstilbud.

Ansvar: Det Norske Travselskap

Tiltak: Videreutvikle og evaluere Til Start for å fortsatt sikre et attraktivt tilbud for eiere av unge hester.

Mål: Alle som trener en kaldblodstraver, nordlandshest/lyngshest, eller fjordhest skal ha mulighet til å delta i Til Start. Kompetanseheving skal være tilgjengelig for alle som måtte søke dette.

4.2.3. Kvalitetssikring av hester til hestenæringen

Aktører som bruker hest i næring, slik som rideskoler, «Inn på tunet»-tilbydere, hest i turisme, oppdragskjørere og lignende må benytte trygge hester av god kvalitet. Det vil si at det er viktig at hestene er skolert for oppgavene de brukes til. Tilbyderne av disse tjenestene må sikres kompetanse til å kunne velge ut riktige hester og få kjennskap til de nasjonale rasene.

Det kan være aktuelt å se på muligheten for en kartlegging eller dokumentasjon av den enkelte hestens egenskaper og vurdering for ulike bruksområder rettet mot all næringsrelatert bruk av hest.

De nasjonale sentrene bør prioritere å utdanne hester i sin rase for salg. Gjerne ved samtidig å kunne tilby flere lære-plasser. Lærlinger vil knyttes til den rasen de arbeider med i læretiden og etterpå framsnakke hestens bruksegenskaper og bruksområder. Arbeidet kan i stor grad sees på som en videreføring av *prosjekt kvalitetshest*, men tatt i bruk på en annen måte. Sentrene bør få en rolle/ansvar i å kartlegge/klargjøre/dokumentere hester og videreformidle

aktuelle individer. Slik vil vi få et bedre utdanningsystem fra føll til salgbar hest av dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest med større fokus på Fokus Unghest-løpene for både to- og firbente. Dette inkluderer en turn-over-ordning hvor raseorganisasjonen knytter kontakt med en aktør som hvert år tar inn hester til rideskole /oppdragskjøring; når de er på topp: selges de ut i markedet, nye tas inn. Foretrukne aktører er de nasjonale hestesentrene, men om et slikt tilbud ikke kan etableres på disse vil det være aktuelt å kontakte eksterne aktører.

Ansvar: Avlsorganisasjonene og Norsk Hestesenter

Tiltak: Etablere en ordning for å kvalitetssikre hester som brukes til slik aktivitet, enten gjennom å stille formelle krav til tilbyder, eller hestene eller begge.

Mål: Tilby gode, driftssikre hester til tilbydere av tjenester som rideskoler og Inn på tunet. Sikre at de norske hesterasene som nyttes i inn-på-tunet aktivitet og rideskole er trygge og utdannet til oppgaven som de nyttes til.

4.3. KOMPETANSE I ALLE LEDD

4.3.1. Kvalitetssikring av tilbydere

Hele hestenæringen avhenger av kvalitetssikring av tilbydere av ulike typer utdanningstilbud for både hester og brukere. En kvalitetssikring og offentliggjøring av kvalifiserte tilbydere vil øke hestenæringens profesjonalitet, sikre at tilbydere med god kompetanse foretrekkes fremfor tilbydere uten slik dokumentert kompetanse og i større grad sikre at bruk av hest i større grad skjer på hestens premisser.

Ansvar: Norsk Hestesenter

Tiltak: Utarbeide kvalitetssikringssystem for tilbydere av utdanningstjenester rettet mot brukere og hester, ved å inkludere eksisterende utdannings- og sertifiseringsordninger i et slikt system. Gjøre informasjon om kvalitetssikrede aktører tilgjengelig for bruker av slike tjenester. Godkjenningsordning for trenere som ikke har formell kompetanse.

Mål: Nasjonalt kvalitetssikringssystem for aktører i hestenæringen som retter seg mot utdanning av hest og brukere.

4.3.2. Avl og oppdrett

Det er viktig for oppdrettere, både de suksessrike og erfarne, men også uerfarne, å ha møteplasser hvor de kan få oppdatert sin kompetanse og motivasjon gjennom faglig påfyll og oppdatering på aktuell forskning. Det bør derfor jevnlig arrangeres både fysiske og elektroniske oppdretterseminar. Seminarer og kurs er også viktige møteplasser for å bygge nettverk og utveksle erfaringer. Det kan være aktuelt å utvikle en mentorordning for nye oppdrettere.

Ansvar: Avlsorganisasjonene og samarbeidende aktører

Tiltak: Årlige oppdretterseminarer og kortere kurs med fokus på hvordan man kan produsere gode individer av den enkelte rase, lykkes med å få hoppa drektig, og gi føllet gode oppvekstforhold. Mentorordning for nye oppdrettere

Mål: At oppdrettere av rasene til enhver tid er faglig oppdatert og har verktøy som gjør de best mulig i stand til å produsere hester av god kvalitet til markedet.

4.3.3. Offentlig skolesystem

Med offentlig skolesystem menes videregående skoler, fagskoler, folkehøyskoler, høyskoler, universiteter og andre utdanningsinstitusjoner som enten er offentlige, eller private virksomheter som mottar offentlige midler. De nasjonale hesterasene har egenskaper som egner seg i skolevirksomhet³⁴, og samlet dekker rasene de fleste behov innen skole- og utdanningssektoren. Ved at utdanningsinstitusjoner benytter godt utdannede og egnede hester av de nasjonale hesterasene i sin undervisning sikrer vi at fremtidens aktører i hestenæringen blir godt kjent med rasene og deres egenskaper. For å nå målet er det viktig at sektoren har tilgang til nok hester av god nok kvalitet, samt kunnskap og informasjon om disse rasene

Ansvar: Norsk Hestesenter

Tiltak: Jobbe for at krav til bruk av nasjonale hesteraser kommer inn som del av vilkårene for finansiering. Utarbeide informasjonsmateriell til bruk i undervisning og mot skolesektoren

Mål: Alle aktører i det offentlige skolesystemet bør ha minst 50% andel nasjonale hesteraser i sin undervisningsvirksomhet/drift.

5. TILTAKSDEL AKTIVITET OG SPORT

At hesterasene brukes i så stor grad og på så mange områder som mulig er viktig for å sikre synligheten og identiteten til hesterasene. I tillegg vil bruk av hestene i ulike aktiviteter og sportsformer føre til at hestene holdes i god stand noe som sikrer dyrevelferden. Aktivitet og sport kan grovt deles inn i tre områder:

Sport, omfatter trening mot og konkurranser i regi av Norges Rytterforbund, Det Norske Travelskap, Foreningen Arbeidshesten, Skeid og andre konkurranser med reglement, identifisering av hester og rangering.

Fritidsaktivitet, omfatter turridding, kjøring, bruk av kløvhest på fjellet og andre uorganiserte aktiviteter.

Kulturelatert aktivitet, omfatter oppdragskjøring, museum og lignende aktiviteter som er knyttet opp mot rasenes kulturhistoriske betydning

Bruk av hestene i næringsaktivitet er i hovedsak omfattet av tiltaksplan for næring, men det er noe overlapp mellom planene.

Det har vært en økning i bruk av de nasjonale hesterasene i Norges Rytterforbunds grener³ noe som øker rasenes eksponering i miljøer som kan representerer aktuelle kundegrupper. Norsk kaldblodstraver har hatt en negativ utvikling i antall hester som starter travløp per år³⁵. Nordlandshest/lyngshest har hatt en økning i antall hester som starter ponnitrav³, hvor utviklingen følger en generell trend med økning av antall startende hester i ponnitrav generelt³⁶. Det foreligger ingen trendstatistikk for bruk av de nasjonale hesterasene i arrangementer i regi av Foreningen Arbeidshesten³, men dette er under oppbygging og det forventes at det på sikt blir mulig å overvåke også denne aktiviteten. Aktiviteten Skeid som er en signaturaktivitet for dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest har hatt økende antall deltakende hester i de årene denne har vært arrangert³. Det er vanskelig å tallfeste bruk av de nasjonale hesterasene som hobby og rekreasjonshester (uorganisert fritidsaktivitet) da denne aktiviteten som regel ikke foregår i organiserte former.

Overordnede mål:

- **Rasene skal være aktive på alle sports- og fritidsgrener.**
- **Øke antall startende hester.**
- **Ta betydelige markedsandeler fra andre raser.**

5.1. KARTLEGGING

De siste årene har statistikk for aktivitet i Norges Rytterforbunds grener vært oversendt til Norsk Hestesenter for bruk i ulike rapporter, og kontakt er etablert med Foreningen Arbeidshesten for å sørge for statistikkinnhenting også innen disse bruksområdene. For å kunne overvåke utvikling i aktivitet er det viktig at slike statistikker rutinemessig oversendes Norsk Hestesenter og at det fastlegges en rutine for dette.

Ansvar: Norsk Hestesenter

Tiltak: Norsk Hestesenter etablerer forpliktende avtaler om utlevering av konkurransestatistikk for de nasjonale hesterasene med Norges Rytterforbund, Det Norske Travelskap, Foreningen Arbeidshesten og eventuelle andre aktuelle sports-/aktivitetsorganisasjoner.

Mål: Rutinemessige årlige overføringer av data fra organisasjoner som avholder konkurranser hvor de nasjonale hesterasene deltar. Sikre entydig identifisering av startende hester for utarbeidelse av statistikker.

5.2. ORGANISERT SPORT

5.2.1. Norges Rytterforbund (NRYF)

De nasjonale hesterasene brukes av barn, unge og voksne ryttere og kusker. De nasjonale hesterasene har kvaliteter som gjør at de kan prestere i flere ulike grener og er hester som styrker de bredden i hestesporten mer enn toppidrett. Startende hester av de nasjonale rasene har vært økende de siste 10 årene. Om lag 75% av ryttere og kusker på dølahest er over 16 år, tilsvarende tall for fjordhest er 65%, mens 30% av de som starter nordlandshest/lyngshest er over 16 år, det er rimelig å anta at alder for startende med kaldblodstraver tilsvarer det vi finner for dølahest og fjordhest. Ponniklasser i Norge har en øvre aldersgrense for rytter på 16 år³. Dette betyr at voksne ryttere på ponnier enten må starte klasser som kan medføre unødig belastning på hestene fordi klassene er tilpasset store hester (sprang og feltritt), eller ikke starte med sine hester i disse grenene.

Ved å legge til rette for regionale og nasjonale stevner og cuper med klasser tilpasset de nasjonale rasene vil flere kunne delta på stevner og slik øke rasenes konkurransedeltagelse, men også aktiviteten i Norges Rytterforbund i sin helhet.

Ansvar: Norsk Hestesenter og avlsorganisasjonene

Tiltak: Attraktive aktivitetscuper og mesterskap både landsdekkende og regionale gjennom dialog med rideklubber og rytterkretser, samt videreutvikling og drift av egne aktivitetscuper.

Arbeid inn mot NRYF med mål om egne klasser for nasjonale hesteraser som er under ponnimål slik at voksne ryttere kan starte de nasjonale hesterasene i klasser tilpasset hestens forutsetninger utfra sin størrelse.

Mål: Økt deltakelse av de fire nasjonale hesterasene i NRYF sine grener, og slik øke interessen for rasene som sportshester på denne arenaen og dermed ta markedsandeler fra øvrige raser.

5.2.2. Det Norske Travselsskap

Løpstilbud og aktivitet på alle lokalbaner

I 2019 var det om lag 15.000 kaldblodstravere i Norge, og 1804 kaldblodstravere startet i totalisatorløp. For å sikre avl og aktivitet for kaldblodstravere i fremtiden, er det viktig at det finnes aktivitetstilbud i alle landsdeler. Det hjelper lite å avle uten å ha et tilbud om å bedrive sporten man avler for, derfor må løpstilbud på alle baner opprettholdes eller økes.

Ansvar: Det Norske Travselsskap

Tiltak: Arbeide aktivt mot travforbundene og lokallag for å sikre aktivitet i hele landet. Løpstilbud på alle baner må opprettholdes.

Mål: Opprettholde aktiviteten for kaldblodstravere gjennom et best mulig tilrettelagt løps- og aktivitetstilbud som skal ivareta rasens særpreg/rasetype.

Ponnitrav

Ponnitrav er DNTs rekrutterende stevneaktivitet og nordlandshest/lyngshest og fjordhest deltar i ponnitravkjøringer. Landslaget for nordlandshest/lyngshest har revitalisert en satsning på rasen i ponnitravet, og antall startende hester av rasen i ponnitrav har økt de siste årene³. LNL har et pågående prosjekt for å få flere nordlandshest/lyngshest inn i ponnitravet. I samarbeid med DNT får rasen delta på deres unghestsatsning "Til start" som består av samlinger der unghestene får verdifull miljøtrening og oppfølging av travtrener, hovslager og veterinær. Landslagets prosjekt yter midler til lokallag som ønsker å investere i løpsutstyr til utlån for medlemmer, støtte deltagere i "Til start" ved å tilbakebetale påmeldingsavgiften, gi støtte til treningssamlinger i trav arrangert av lokallag og jobbe for å få i stand flere raseløp, samt bidra til premier i travløp for rasen. Prosjektet har også støttet utdanning av ponnitravinstruktør innad i organisasjonen. Gjennom samarbeid mellom lokallag og aktører vil en satsning på N/L i ponnitrav også kunne føre til flere aktive fjordhestekvipasjer i ponnitravet.

Ansvar: Landslaget for nordlandshest/lyngshest

Tiltak: Dialog og samarbeid med DNT om bruk av N/L i ponnitrav og satsning på rasen i ponnitravskoler.

Mål: Øke interessen for og bruken av N/L som ponnitraver. Minst én N/L på alle ponnitravskoler i landet.

5.2.3. Skeid

Skeid er etablert som en signaturaktivitet for dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest, og er et resultat av arbeid i foregående handlingsplanperiode. Det viktigste for Skeid på i kommende periode er at aktiviteten forankres ute i lokallagene som en rekrutterende lavterskelaktivitet hvor muligheten til å delta i alle deler av landet ivaretas. I tillegg må dommerutdanning og organisering legge til rette for at lokallagene arrangerer Skeid.

Ansvar: Avlsorganisasjonene

Tiltak: Økt bevisstgjøring og videreutvikling av Skeid

Mål: Økt deltakelse i Skeid i perioden.

5.2.4. Annen organisert sport

Med andre organiserte sportsarrangementer menes arrangementer med regelverk og identifisering av deltakende hester og mennesker, samt rangering og premiering. Eksempel på slike arrangementer kan være konkurranser i regi av Foreningen Arbeidshesten, Western Riders Association of Norway (WRAN) etc.

Ansvar: Avlsorganisasjonene, lokallag

Tiltak: Tilrettelegge for deltagelse i andre grener enn Norges Rytterforbund, gjennom dialog og samarbeid mellom lokallag og arrangører av ulike sportsaktiviteter.

Mål: Økt deltakelse i andre typer organisert sportsaktivitet

5.3. AKTIVITETSCUPER OG MESTERSKAP

Per 2020 har dølahest, kaldblodstraver og nordlandshest/lyngshest cuper hvor det kan samles poeng ved deltagelse i ulike aktiviteter. Rasenes cuper er tilpasset den enkelte rases bruksområder og inneholder rasespesifikke typer poenggivende aktivitet, men deltagelse i ulike typer organisert sportsaktivitet er felles for alle. Detaljer om de ulike cupene finnes på de enkelte avlsorganisasjonenes, eller samarbeidende organisasjoners, nettsider. Per 2020

arrangeres nasjonale mesterskap i ulike grener for dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest, mens det for kaldblodstraver er en plan for et allsidighetsmesterskap ved siden av nasjonalt mesterskap i travløp. Aktivitetscuper og mesterskap er tiltak som kan føre til økt bruk og aktivitet med de nasjonale hesterasene.

Ansvar: Avlsorganisasjonene

Tiltak: Videreutvikle og drive cuper og NM for å øke aktiviteten på alle arenaer.

Mål: Økt deltakelse i alle typer organisert sportsaktivitet

5.4. KULTURHISTORISK BRUK

Alle fire raser har en kulturhistorisk betydning som må videreføres inn dagens bruk. Avlsorganisasjonene må legge til rette for- og oppmuntre til onnedager, kanefart, museumsaktivitet og lasskjørerlag til markeder. Det er viktig at all slik kulturhistorisk bruk av de nasjonale hesterasene foregår på en trygg måte, f.eks. ved bruk av sertifiserte kusker.

Ansvar: Avlsorganisasjonene og hestesentrene

Tiltak: Publisering av oversikt over sertifiserte oppdragskusker, samarbeid med lokale og nasjonale aktører.

Mål: Trygg og aktiv bruk av de nasjonale rasene i kulturhistoriske aktiviteter.

5.5. ORGANISERT OG UORGANISERT FRITIDSAKTIVITET

Aktiv hverdag – omgang med hest. All aktivitet og bruk av de nasjonale hesterasene har en verdi for de som bruker hestene, og for lokalmiljøet. Det er viktig at muligheten til å bruke hestene på tilrettelagte stier og veier er til stede og at slik turridding og kjøring skjer på en trygg og god måte.

Ansvar: Avlsorganisasjonene

Tiltak: Organisasjonene samhandler for å sikre aktivitet og levende lokalmiljø for alle de nasjonale hesterasene i hele landet. Mulighet for å delta i et miljø for nasjonale raser uavhengig av hvor man bor.

Bidra med innspill i høringsprosesser som omhandler reguleringsplaner for å sikre at bruk av hest i utmark og på veier er mulig og trygt.

Mål: God og trygg bruk av hest i nærmiljøet. Flest mulig bruker hestene sine i ulike aktiviteter gjennom gode lokallag og aktiviteter i brukerens nærmiljø.

5.6. AKTIVITETER RETTET MOT BARN OG UNGE

Aktiviteter for barn og unge, som Barnas Fjordhestlag, Hestens Dag og tilsvarende, er tilbud til hesteinteresserte barn og unge. Formålet med slike aktiviteter er å la barn og unge møte de nasjonale hesterasene i trygge omgivelser. Det er ønskelig at barn og unge bygger gode relasjoner til de nasjonale rasene. og får gode minner å ta med seg videre i livet.

Ansvar: Avlsorganisasjonene

Tiltak: Arrangere aktiviteter med de nasjonale hesterasene som er særlig tilrettelagt for barn, og skape felleskap rundt disse lokalt.

Mål: Bygge gode relasjoner mellom barn og de nasjonale hesterasene

6. TILTAKSDEL SYNLIGGJØRING

Et pilotprosjekt for markedsføring av dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest³⁷ fant at rasene har betydelig konkurranse fra andre raser, at det er behov for å definere tydelige bruksområder, og at det bør lages nye aktiviteter basert på rasenes styrker. I tillegg ble det pekt på at organisatorisk ustabilitet er en alvorlig trussel og at samarbeid mellom organisasjonene er viktig, samt at rasene bør utvikle sterkere identitet for å tiltrekke seg oppmerksomhet og utnytte markedssegmenter som turisme og helsearbeid. Tilsvarende arbeid er ikke gjort for kaldblodstraver, men flere av punktene over vil være naturlig også for denne rasen, spesielt gjelder dette med identitetsbygging og markedssegmenter som turisme og helsearbeidet.

I markedsføringsarbeidet blir det viktig å skape en tydelig identitet for hver enkelt rase og deres særpreg, men også de nasjonale hesterasene som helhet. Merkevarerbyggingen må både henvende seg innad i hestesporten, men også mot lokale og sentrale myndigheter. Det må formidles at de nasjonale rasene totalt sett tilfredsstillende bortimot alle krav en næringsaktør har til sitt hestemateriell. For den enkelte hesteeier vil hvilken rase du velger være styrt av hva du skal bruke hesten til, men for de aller fleste vil kjemi med det enkelte individet være avgjørende for om du kjøper en hest eller ikke og denne personlige følelsen vil antagelig være noe mindre raseavhengig.

Gjennom forrige planperiode ble det gjort en del arbeid for å kartlegge egenskaper hos de fire nasjonale hesterasene, blant annet for bruk i markedsføringsøyemed^{38,39,40}. Fem faktorer som var felles for alle fire raser ble identifisert, disse inneholdt adjektiver knyttet til reaktivitet/engstelighet, sosiale egenskaper, bruksevne/arbeidsevne, nysgjerrighet/utstråling og dominans/flokkeegenskaper. I tillegg hadde kaldblodstraver en egen faktor som skilte seg ut for denne rasen med adjektiver knyttet til tenningsnivå³³. Kunnskap om rasenes egenart og markedsføring av egnede egenskaper for ulike typer bruk vil kunne øke rasenes attraktivitet innen ulike bruksområder.

Overordnede mål:

- **Nasjonale hesteraser skal være synlige nasjonalt og lokalt.**
- **Aktiv og positiv bruk av de nasjonale hesterasene i all hestesport, media, messer og andre synlige kanaler.**
- **Kunnskapen om de nasjonale hesterasene, og måten de organiseres og finansieres på, må økes i befolkningen generelt.**

6.1. OMDØMMEBYGGING

Befolkningen i Norge skal være klar over at vi har fire nasjonale hesteraser og ha en positiv assosiasjon til rasene. De skal kunne skille de fra hverandre og hvis de skal benytte seg av hesterelaterte tjenester etterspørre bruk av nasjonale hesteraser.

6.1.1. Identitet og merkevare

Det må lages en overordnet og langsiktig markedsføringsstrategi for de nasjonale hesterasene. Bruk av markedsføringskompetanse er kostbart. Det bør i størst mulig grad benyttes kompetanse som allerede eksisterer i organisasjonene og på sentrene. Den overordnede markedsføringsstrategien bør blant annet synliggjøre hestens plass i det norske samfunnet.

I arbeidet med identitetsbygging og merkevare er det viktig å ha med faktorer som dreier seg om egenskapene i den enkelte rase. Rasenes historie og forankring i Norge må knyttes opp

mot rasene slik vi kjenner de i dag og dagens bruksområder. Ved å samarbeide om å bygge opp merkevaren kan ressursene som er tilgjengelig brukes mest mulig hensiktsmessig, blant annet ved utvikling av materiell som brosjyrer og filmer. Ved å koordinere produksjonen av materiell kan innhold som produseres for felles bruk også benyttes til å lage rasespesifikt materiell og omvendt.

Markedsføring må rettes mot konkrete målgrupper som rideskoler, hest i turisme, Inn på tunet. Det vil også være hensiktsmessig at det utformes materiell som også de som driver næring med de nasjonale rasene kan benytte i markedsføringen av sine tilbud. Her vil det også være naturlig å knytte sammen hesten med reiseliv og turistnæringen hvor rasene kan markedsføres som en attraksjon og del av en opplevelse.

Følgende områder bør omfattes av en overordnet og langsiktig plan:

- At personer som søker nettbasert informasjon om en eller flere av de nasjonale hesterasene finner denne hos avlsorganisasjonen, nasjonale sentre eller tilknyttede samarbeidsaktører. Informasjonen må være kvalitetssikret og presentert på en måte som innbyr til lesing og ytterligere interesse for rasene.
- Tv- film og reklame, samt sceneproduksjoner, som ulike spel om sommeren, representerer gode markedsføringsarenaer for de nasjonale hesterasene. Alle slike aktører bør tilbys gode, trygge hester av de nasjonale hesterasene til bruk i sine produksjoner. Det skal være en selvfølge for norske produksjoner at de har som utgangspunkt å bruke én eller flere av de nasjonale hesterasene der dette er naturlig.
- Innslag og deltakelse på større arenaer. Definere nivå og kvalitet på det man skal vise frem slik at man sikrer godt tilpassede ekvipasjer til ulike arenaer. Tilby godt presenterte hester av god kvalitet til ulike typer innslag på større hestearrangement.
- Økt satsing på å synliggjøre de nasjonale hesterasene som allsidige, arbeidsvillige hester som kan tilfredsstille de fleste behov den vanlige norske rytter eller kusk har for en hest i sporten. Jo flere godt presenterte hester som viser seg på ulike sportsarenaer som eksempelvis rytterforbundets grener, eller brukshestkonkurranser, jo større er muligheten for å nå nye hesteeiere.

Ansvar: Avlsorganisasjonene og nasjonale sentre

Tiltak: Utarbeide en markedsføringsplan som bygger på de analyser som er gjort på de nasjonale hesterasenes potensiale samt knytte kontakt med Innovasjon Norge og andre aktuelle aktører som kan bidra med kompetanse i arbeidet. Produsere markedsføringsmateriell som kan brukes på ulike flater og i ulike sammenhenger.

Mål: En overordnet og langsiktig markedsføringsstrategi

6.1.2. Lokallagsaktivitet

Lokal aktivitet kan være essensielt for å få nye, og beholde potensielle kjøpere og brukere av de nasjonale rasene. Lokallagene og aktiviteten der er spesielt viktig for alle de tre minste rasene. Kaldblodstraver har en litt annen organisasjon med travforbund og lokallag under disse, men også her spiller lokale travlag og travforbundene en viktig rolle for aktiviteten på grasrota lokalt. Ved å bygge sterke aktive lokalmiljø i mange distrikt vil en oppnå selvstendige drivere for å fremme de nasjonale hesterasene i avl og bruk lokalt. De nasjonale hesterasene er tjent med å være synlig i lokalsamfunnet. Ved å være en naturlig del av samfunnsbildet i mange distrikt kan en spre kunnskap og opplevelser knyttet til de nasjonale hesterasene. Spesielt vil de områdene hvor den enkelte rasen har sterk geografisk tilknytning kunne tjene på dette mot turisme og opplevelsesbasert reiseliv. Det bygger også identitet for den enkelte hesteeier knyttet mot rasens historie.

Det som skjer i et lokallag, er viktig markedsføring. All kontakt med lokallag, medlemmer og brukere av rasene er viktig markedsføringsarbeid for rasen. I tillegg spiller lokale miljøer en viktig rolle ved formidling av kompetanse til nye hesteeiere, noe som er avgjørende for å sikre god hestevelferd og trygg hestehåndtering

Ansvar: Avlsorganisasjonene

Tiltak: Finne eksempler på aktive lokalmiljø og fremme disse, bruke deres kompetanse og erfaring som eksempel for lokalmiljø med behov for ekstra støtte. Det bør legges til rette for at lokallaga har et godt utgangspunkt for utvikling og aktivitet for de nasjonale hesterasene. Oppfordre og legge til rette for samarbeid på tvers av lokale lag for best mulig bruk av de ressursene som finnes rundt omkring, og for å bygge så stabile gode organisasjoner som mulig.

Mål: Aktive lokale hestemiljø i hele landet som tilbyr et miljø for eiere og brukere av nasjonale hesteraser. God og trygg bruk av lokale fasiliteter som travbaner, ridesentre, turområder etc. God praksis for samarbeid mellom ulike lokale organisasjoner. Økt aktivitet med de nasjonale hesterasene i alle lokalmiljø.

6.2. NASJONALE SENTRE SIN ROLLE

De nasjonale hestesentrene for de tre minste rasene, Nasjonalt senter for Dølahest, (lokalisert ved Norsk Hestesenter på Starum), Norsk Fjordhestsenter på Nordfjordeid, og Nasjonalt senter for nordlandshest/lyngshest på Olsborg er viktige aktører for de tre minste nasjonale hesterasene. I tillegg har disse sentrene en kompetansefunksjon for hest i sine regioner. Norsk Hestesenter en overordnet rolle for alle de fire nasjonale hesterasene. NHS har et særskilt ansvar for å drive mer markedsføring for de nasjonale hesterasene gjennom bruk og sine kanaler, men dølahesten spesielt må løftes i denne sammenhengen.

Sentrene skal i stor grad være et utstillingsvindu for sin rase gjennom at rasene er i bruk på sentrene og dermed markedsføres gjennom denne bruken, og promoteres fremfor andre raser.

De nasjonale sentrene har en viktig rolle gjennom kunnskapsformidling om de enkelte rasene spesielt og hest og hestehold generelt. En må spre kunnskap om hold av hest, forebyggende helsearbeid, stalldrift, fôring og hestevelferd. Kunnskap om rasetype og preg, rasene sin historie, helse og avl må økes i befolkningen generelt.

De nasjonale sentrene bør bruke opplevelser knyttet til de nasjonale hesterasene som ledd i sin markedsføring og knytte dette opp mot kulturhistoriske opplevelser knyttet til hesteavl- og hestehold i Norge.

Ansvar: Nasjonale hestesentre

Tiltak: Økt bruk av dølahest i undervisning av ridelærere ved NHS. Nasjonale hesteraser skal være hovedandelen av hester på i de ulike sentrenes aktiviteter som rideskole og ride-/kjøreopplevelser. Spre kunnskap om hestehold generelt, og de nasjonale hesterasene spesielt.

Mål: De nasjonale hestesentrene skal markedsføre de nasjonale hesterasene gjennom å ha fokus på maksimal bruk av sine respektive raser. I tillegg bør alle tre sentre prioritere de andre nasjonale hesterasene ved innkjøp av hestemateriell hvor behovene ikke dekkes av senterets rase. De nasjonale hestesentrene skal være fyrtårn for formidling av informasjon om de nasjonale hesterasene spesielt, men også hestehold generelt, både lokalt og nasjonalt. Eiere av de nasjonale rasene skal ha god grunnleggende kunnskap om

hestens behov, det være seg føring, hovstell, trening, helse, og mulighet til sosial atferd og fri bevegelse.

6.3. PROFESJONALISERING AV SALGSKANALER

Profesjonalisering er viktig for alle fire raser, og kaldblodstraver har gjennom målrettet satsning oppnådd en mer profesjonell tilnærming til omsetning, blant annet gjennom den årlige åringsauksjonen og markedsføring av disse hestene fra deres oppdrettere. De tre andre rasene kan bruke kaldblodstraverens erfaringer og lære av disse, og det er viktig for alle fire raser å sikre at omsetning er så profesjonelt gjennomført som mulig. I forbindelse med omsetning av hester av de nasjonale rasene er det viktig at det er en reell sammenheng mellom hestens kvaliteter og prissetting. Hestens kvalitet kan være basert på stamme og eksteriør når den selges som ung hest, eller utdanningsnivå, og prestasjoner når den selges som eldre, mer utdannet hest.

Det er viktig å tilby godt utdannede hester til de rette markedene. De tre minste rasene har en utfordring med å tilfredsstille etterspørselen etter voksne utdannede hester. Frem til det er produsert tilstrekkelig antall hester for å dekke etterspørselen er det viktig at de hestene som er tilgjengelig tilbys markedet til god nok pris. Markedsføring og mere profesjonelle salgskanaler kan bidra til økt omsetning og høyere priser, forutsatt at det finnes hester å omsette. Utfordringen for disse rasene er nå at de har etterspørsel i markedet, mens antall fødte og utdannede hester i markedet ikke har fulgt med i denne utviklingen. For å øke antall fødte føll og dermed flere hester i markedet vil en systematisering av ordninger med bestillingsføll og andre typer avtaler være hensiktsmessig. NHS kan i lag med avlsorganisasjonene og de andre nasjonale hestesentra bidra til merkevarebygging, klargjøring av mål og strategier og etablering av mer profesjonell markedsføring av hestene i forbindelse med salg.

Ansvar: Avlsorganisasjonene og nasjonale hestesentra

Tiltak: Det Norske Travelskap fortsetter å videreutvikle auksjonssystemet. De øvrige tre organisasjonene jobber med å bevisstgjøre og lage systemer for prissetting for sine raser, bevisstgjør sine eiere og oppdrettere i hvordan de best kan markedsføre sine hester for å oppnå en god pris, eksempelvis basert på de erfaringer DNT har opparbeidet seg gjennom markedsføring av auksjonshester.

Mål: Økt bevissthet rundt prissetting av hester. Flere hester i markedet som omsettes til en høyere pris.

7. TILTAKSDEL NÆRING

Flere ulike rapporter har anslått sysselsettingen i hestenæringen til om lag ett årsverk for hver 10. hest^{41,42,43}. Hestenæringens årlige verdiskapning er anslått til om lag 12 500 årsverk og mellom åtte til ni milliarder kroner.

Hestenæringen er mangfoldig og består av mange ulike aktører som rideskoler, ridesentre, travtrenere, inn på tunet, reiselivsvirksomhet, avlsstasjoner, veterinærer og oppdrettere. Hver hest genererer arbeidsplasser gjennom både varer og tjenester i tilknytning til innen grøvfôrproduksjon, kraftfôrproduksjon, hovpleie, tilbydere av utstyr til hest, rytter og kusk, forhandlere av hestehengere, trenere i ulike grener og utdanningsinstitusjoner som fagskoler og videregående skoler.

Samlet statistikk over bruk av nasjonale hesteraser i hesterelatert virksomhet finnes ikke. Det er derimot gjort noen lokale studier som kan gi en pekepinn på bruken. Deriblant finnes en rapport som sier noe om bruk av nordlandshest/lyngshest i opplevelsesbasert reiseliv i Nord-Norge⁴⁴. Forfatterne konkluderte med at det er et behov for målrettet kurstilbud innen markedsføring, bedriftsledelse og kundebehandling. Det kreves også økonomiske støtteordninger for de som ønsker å starte opp et tilbud innen turridding. Offentlige virkemiddelforvaltere bør gjøres oppmerksomme på utrydningsfaren for de nasjonale hesterasene, og hvordan tilskuddsordninger til etablering av tilbud som involverer hest kan i mye større grad bør fokusere på bruk av disse nasjonale rasene. Det er også et markedsføringspotensiale i å tilby turer med hesteraser som har historisk og kulturell tilknytning til området som besøkes⁴⁰. En gjennomgang av opplevelsesturisme med hest i region Vest⁴⁵ som hadde fokus på fjordhest peker på viktigheten av at næringsrettede aktiviteter prioriteres for rasen, og at avlsarbeidet gjenspeiler egenskaper som fremmer bruk av fjordhest. Det er rimelig å anta at tilsvarende vil gjelde også for de andre rasene. Effekten ved bruk av hest i ulike sammenhenger for å bedre mental helse er godt dokumentert⁴⁶.

Det er behov for å stimulere til økt bruk av de norske hesterasene i næring generelt. Næringsspekteret har to hovedområder; oppdretternæringen som produserer hestene, og en tjenesteytende næring som kjøper og bruker hestene.

Overordnede mål:

- **Nasjonale hesteraser skal være de foretrukne rasene i hesterelatert næringsvirksomhet i Norge.**
- **Etablere merkevareordning for næringer som benytter de nasjonale rasene**
- **Økt produksjonstilskudd i landbruket for rasene**

7.1. KARTLEGGING

Bruken av nasjonale hesteraser i næringsvirksomhet må kartlegges for å øke kunnskap om omfang og bruksområder for nasjonale hesteraser. Ved økt kunnskap om omfang og oversikt over hestebedrifter kan en også få innspill i det videre arbeidet med tiltak for hest i næring. En slik kartlegging vil også gi mulighet for synergieffekter gjennom at aktører innen og mellom næringer kan knytte kontakt og lære av andres erfaringer.

Ansvar: Norsk Hestesenter

Tiltak: Norsk Hestesenter bruker egne ressurser, samt søker en eller flere studenter på bachelor- eller masternivå som ønsker å skrive oppgave om bruk av nasjonale hesteraser i næringsvirksomhet. Det er i dette arbeidet naturlig å

bruke lokalkunnskap og kompetanse også hos Norsk Fjordhestsenter og Nasjonalt senter for nordlandshest/lyngshest.

Mål: Tallfeste bruk av nasjonale hesteraser i næringsvirksomhet nasjonalt og lokalt. Skape kontaktflater mellom ulike aktører og mellom aktører og avlsorganisasjoner samt nasjonale hestesentre.

7.2. OFFENTLIGE PLANER OG HØRINGSPROSESSER

Avlsorganisasjonene og de nasjonale hestesentrene sitter med god kjennskap, både nasjonalt og lokalt, om ulike faktorer som berører hestenæringen generelt, og de nasjonale hesterasene spesielt. Det er viktig at disse organisasjonene er høringsinstanser for alle områder som kan påvirke hestenæring eller hesteaktivitet nasjonalt eller lokalt. Det er naturlig at NHS har ansvaret for å sørge for at organisasjonene blir hørt i aktuelle høringsprosesser.

Ansvar: Norsk Hestesenter

Tiltak: NHS viderefremidler informasjon om høringer og sørger for samkjøring av høringsinnspill fra avlsorganisasjonene og de to andre sentrene der dette er aktuelt/hensiktsmessig.

Mål: De nasjonale hesterasene skal bli hørt i saker hvor de er berørt.

7.3. AVL OG OPPDRETTSNÆRING

7.3.1. Tilrettelegging for avlsvirksomhet som næring

Legge til rette for at en stadig mer urbanisert befolkning kan holde hest og drive avl på de nasjonale hesterasene. Det bør også arbeides for å stimulere til etablering av avlsstasjoner i alle landsdeler slik at oppdrettere har tilgang til veterinærtjenester relatert til avlsvirksomhet som sjekk og inseminering av hopper.

Ansvar: Avlsorganisasjonene

Tiltak: Legge til rette for avl og oppdrettervirksomhet og at flere kan drive med hest.

Mål: Alle som ønsker å drive med avl og oppdrett skal ha muligheten til dette selv om de ikke selv har egnede fasiliteter. Det skal være mulig å skaffe seg en næring ved å tilby fasiliteter og tjenester for avl og oppdrett av hest.

7.3.2. Produksjonstilskudd for bevaringsverdige husdyrraser

Oppdrettere og eiere av unge hester av de kritiske truede rasene dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest kan søke om tilskudd til bevaringsverdige hesteraser hvis de er omfattet av ordningen for produksjonstilskudd i landbruket. Kaldblodstraver er ikke inkludert i ordningen, til tross for å at den er definert som en truet nasjonal husdyrrase.

Ansvar: Norsk Hestesenter og Det Norske Travselskap

Tiltak: Jobbe politisk inn mot LMD for å få inn kaldblodstraver i produksjonstilskuddsordningen.

Mål: Kaldblodstraver inkluderes i likhet med de tre andre nasjonale hesterasene i produksjonstilskuddet for dyr av bevaringsverdig rase.

7.3.3. Tilskuddsordning for oppdrett av nasjonale hesteraser

En rapport fra 2020 om status for artene som er omfattet av ordningen peker på at det kun søkes om tilskudd for om lag 60 % av de hestene som er berettiget tilskudd. Det er mange oppdrettere av de nasjonale rasene som ikke er omfattet av produksjonstilskuddsordningen i 7.3.2 fordi de enten ikke er tilknyttet en landbrukseiendom eller driver oppdrett i for liten skala på landbrukseiendommen.

- Ansvar:** Norsk Hestesenter og avlsorganisasjonene
- Tiltak:** Jobbe politisk inn mot LMD for å få etablert en ordning som skal omfatte alle oppdrettere av de nasjonale rasene, også de som ikke er omfattet av produksjonstilskuddordningen i dag.
- Mål:** Jobbe for en tilskuddsordning til oppdrett av de nasjonale hesterasene uavhengig av eiers tilknytning til landbruk.

7.3.4. Beiting og landskapspleie

Hesten er et godt beitedyr og egnet for pleie av kulturlandskap⁴⁷. Hesteslipp i inn- og utmark har lange tradisjoner i Norge og bruk av hesten som beitedyr og landskapspleier kan knyttes opp mot produksjonstilskudd for kulturbeite. Norge har utfordringer med gjengroing, og flere steder i landet leies andre arter inn for å rydde gjengroede strekninger langs turistveier. Ved at hester av de nasjonale hesterasene leies inn til slik rydding vil man både kunne bruke hesten som landskapspleier, og markedsføre rasene langs etablerte turistveier.

- Ansvar:** Norsk Hestesenter
- Tiltak:** Kartlegge arts mangfold i områder som over lang tid har blitt brukt som beiteområder for hest, samt hesters beiteaktivitet og påvirkning på biologisk mangfold generelt. Etablere hamninger med beiter for de nasjonale hesterasene langs viktige veier for reiselivet i Norge, og slik kombinere landskapspleie med økt opplevelse for turistene.
- Mål:** Dokumentere rasenes funksjon som beitepleiere og bevaring av biologisk mangfold. Øke inntektsgrunnlaget for næringer som driver med de nasjonale hesterasene gjennom beitetilskudd og eventuell utleie av rasene som landskapspleiere.

7.4. TJENESTEYTENDE NÆRING

7.4.1. Rideskoler og ponnitravskoler

Rideskoler er en av de første arenaene hvor barn kommer i kontakt med hest, det samme gjelder ponnitravskolene. De nasjonale hesterasene har egenskaper og kvaliteter som fungerer godt i opplæring av alle aldersgrupper. Det er naturlig å knytte dette punktet opp mot overordnet mål om bedre tilskuddsordninger for hestenæringen ved å arbeide for bruk av nasjonale raser i drift som da kan knyttes opp mot eventuelle ekstra tilskudd.

- Ansvar:** Nasjonale hestesentre og avlsorganisasjonene
- Tiltak:** Stimulere til bruk av de nasjonale hesterasene ved at markedet har tilgang til godt utdannede hester. Jobbe aktivt for å rekruttere hester til ride- og ponnitravskoler gjennom kontakt med aktørene.
- Mål:** Raseorganisasjonene og de nasjonale hestesentrene skal være naturlige å kontakte for rideskoler som skal gå til innkjøp av nytt hestemateriell. Det er

viktig å produsere/utdanne gode representanter for nasjonale hesteraser på alle landets rideskoler.

Sørge for at Ponnitravskolene i størst mulig grad benytter nordlandshest/lyngshest og fjordhest i sin drift. Tett kontakt mellom DNT, banene som har ponnitravskole og avlsorganisasjonene for nordlandshest/lyngshest og fjordhest.

7.4.2. Turistnæringen

De nasjonale hesterasene kan som levende kulturminner selge opplevelser for befolkning og turister. Ved å organisere slått, kløving og annen bruk, holdes historisk kunnskap levende for framtidige generasjoner. Det bør søkes støtteordninger via kulturminnemyndighet for å komme i gang og drifte slike aktiviteter.

Nasjonale hesteraser bør i større grad brukes til turistridding i fjellområder fremfor importerte raser. Bruk av de nasjonale hesterasene i tilknytning til det området hvor de har sin opprinnelse kan gi en ekstra-effekt for reiselivsnæringen. I familieparker og lignende hvor hester er representert bør dette i størst mulig grad være representanter for de nasjonale hesterasene.

Ansvar: Avlsorganisasjonene

Tiltak: Arbeide målrettet mot tilbydere av aktiviteter rettet mot turisme samt inn mot aktører som markedsfører Norge som ferieland.

Mål: Nasjonale hesteraser skal være dominerende i all hestevirksomhet og aktivitet innen turistnæringen.

7.4.3. Helsevirksomhet og rehabilitering

Synliggjør egenskapene til de nasjonale hesterasene til rideskolen og som terapihest. De er allsidig og sterkbygde raser, med en fremtoning som innbyr til tillit.

Enkelte gårdsbruk har i dag inn-på-tunet virksomhet, her er potensialet for å gi et bedre tilbud stort, og det er viktig å sikre god kompetanse hos tilbydere.

Ansvar: Avlsorganisasjonene og nasjonale sentra

Tiltak: Samarbeid med Hest og helse, Inn på tunet og andre aktører med bruk av de nasjonale hesterasene i alle virksomhetstyper, fra de som tilbyr aktivitet og opplevelse til steder med forebygging, behandling og rehabilitering.

Mål: I all næringsvirksomhet innen feltet skal minst 50% av hestene være av nasjonal rase.

7.4.4. Etablere merkevareordning

Det bør utvikles et eget varemerke for næringsaktører som benytter nasjonale hesteraser i sin drift. De som skal kunne ta i bruk dette varemerke må; være medlem i en av raseorganisasjonene og tilfredsstillende gjeldende kvalitetskrav for hestebansjen. Varemerket må være nyttig både i markedsføring av tilbudene og når det gjelder å søke tilskudd og støtte hos det offentlige. Organisasjonene og de nasjonale hestesentrene bør kunne jobbe sammen med/ få hjelp av innovasjon Norge i dette arbeidet.

Godkjenningsordninger for Inn på tunet, hest i turisme, staller og lignende er allerede på plass og en egen merkevareordning kan bygge på allerede etablerte kvalitetssikringssystemer.

Denne ordningen kan generere nye satsningsområder for de nasjonale hestesentra, gjennom kurs og oppfølging og samtidig gi økt innpass hos Innovasjon Norge. En profesjonalisering av

hestebedrifter med økt fokus på kvalitet, markedsføring og lønnsomhet vil falle i god jord hos Innovasjon Norge da bransjen har dårlig omdømme.

Ved å utarbeide en merkevareordning hvor alle partene (godkjente bedrifter, organisasjonene, NHS og det offentlige/Innovasjon Norge) har ett sterk initiativ/fordeler ved å være med kan ordningen bli nyttig og robust. De godkjente virksomhetene får et fellesskap, tilgang på markedsføringsmateriell, kurs og konsulent tjenester. Innovasjon Norge og relevante offentlige aktører får en ordning hvor de når hestenæringa og kan bidra til å profesjonalisere denne. NHS har kontakt med næringen, kan tilby kurs og kompetanse knyttet til hest og næring, samt samarbeide med relevante aktører om å løfte hestenæringen. Avlsorganisasjonene eier markedsføringsmateriell og sørger for distribusjon og motivasjon til å være del av ordning.

Ansvar: Norsk Hestesenter

Tiltak: Hva som skal være omfattet av krav i merkevareordning må beskrives. Kontakte aktuelle samarbeidspartnere, kvalitetssikringsinstanser for å få bistand og hjelp i arbeidet. Hvor stor andel av hestematerialet skal være av en eller flere nasjonale hesteraser? Krav til at bedriften skal være godkjent i andre ordninger? Krav til kompetanse hos bedriftseier/ansatte?

Mål: Konkret beskrivelse av krav for å komme inn under merkevareordning og iverksette ordningen.

8. TILTAKSPLAN FORSKNING

Forskning på de nasjonale hesterasene har en historikk som går tilbake til Lindeqvist, og har i stor grad dreid seg om størrelse (mål) og farge. Det ble det gjort noen analyser tidlig på 90-tallet før fokuset på de nasjonale hesterasene skjøt fart med en stipendiatstilling ved den daværende Norges Landbrukshøgskole på Ås. Disse analysene så på temperament og innavlsutfordringer hos de nasjonale hesterasene. For dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest har innavl og slektskap, temperament og egenskaper fra utstilling vært analysert i siste tiårsperiode. Helse og prestasjon har vært viktige områder for forskning som har involvert norsk kaldblodstraver. Det meste av denne forskningen har foregått ved Norges- miljø og biovitenskapelige universitet, både fakultet for veterinærmedisin og fakultet for biovitenskap, noe av dette i samarbeid med Sveriges Landbruksuniversitet.

Overordnet mål:

- **Anvendt forskning på norske hesteraser bør utføres i nært samarbeid mellom avlsorganisasjonene, relevante forskningsinstitusjoner og andre relevante aktører for å sikre anvendbar forskning.**
- **Økt forskning på aktuelle problemstillinger hos de nasjonale hesterasene.**
- **Et nasjonalt hesteregister som inneholder et bredt datagrunnlag på individ- og populasjonsnivå.**
- **All forskning og statistikk med relevans for nasjonale hesteraser skal være samlet, presentert lett forståelig, lett å finne frem i og tilgjengelig på nett.**

8.1. STRATEGI FOR FORSKNING OG UTVIKLING (FoU)

Avlsorganisasjonene må legge en strategi for hvilke forskningsbehov som er viktig for den enkelte rase å prioritere i perioden. De prioriterte problemstillingene beskrives i en FoU-strategi. Det bør være en helhetlig tanke og langsiktig plan rundt den forskningen som gjøres. Generelt bør strategi og forskning i perioden knyttes til kartlegging og innsamling av informasjon knyttet til øvrige punkter i handlingsplanen. Fokus bør være både på eksisterende data og forskningsressurser, men også fremtidige forskningsressurser som gjøres tilgjengelig i løpet av perioden. Forskning bør være basert på en bred (digital) kartlegging av faktiske forhold, som fertilitet og faktiske utfordringer med helse og skader, samt forskning på viktige avlsfaglige mål og tiltak for rasene.

8.2. Prioritere

Ansvar: Avlsorganisasjonene

Tiltak: På bakgrunn av de områdene som er omtalt i handlingsplanen utarbeide en prioritert oversikt over forskning som bør utføres i perioden. Denne oversikten kan utarbeides rasespesifikt eller felles.

Mål: Prioritert plan for forskningsområder i handlingsplanperioden

8.2.1. Utvikle

Avlsorganisasjonene og hestesentrene må bidra til utvikling av oppgaveforslag (master og bachelor) i samarbeid med universitetene.

Ansvar: Avlsorganisasjonene og hestesentrene

Tiltak: Årlig gjennomgang av status og aktuelle gradsoppgaver knyttet til data tilgjengelig eller behov for innsamling av data.

Mål: Økt forskning på nasjonale hesteraser gjennom synliggjøring av muligheter som ligger i ulike typer tilgjengelige data.

8.2.2. Synliggjøre

Tilgjengelig data av ulik art bør synliggjøres slik at forskningsmiljøene vet hvilke muligheter som ligger i ulike typer hestedata. Tilgjengelig data kan eksempelvis være biologisk materiale som hårprøver, egenskapsregistrering innen helse, eksteriør og bruk på utstillinger, eller sportsprestasjoner. Et sentralt hesteregister med helsedata vil gi muligheter for forskning.

Ansvar: Avlsorganisasjonene og hestesentrene

Tiltak: NHS fører etter avtale med avlsorganisasjonene en oppdatert oversikt over tilgjengelige data for de nasjonale hesterasene og formidle disse til aktuelle forskere i ulike forskningsmiljøer. Dette tiltaket er knyttet til 1.2.

Mål: Økt forskning på nasjonale hesteraser gjennom synliggjøring av muligheter som ligger i ulike typer tilgjengelige data.

8.2.3. Samarbeide

Det viktigste for å sikre forskning på de nasjonale hesterasene er god dialog mellom alle aktuelle aktører innen de ulike feltene. Avlsorganisasjonene og hestesentrene bør stille seg positive til forskning og stille data til rådighet. Avlsorganisasjonene har ikke selv mulighet til å gjøre forskning, men bør ha gode bånd til forskningsmiljøene i Norge. Etablering av faste møteplasser for foreninger, brukere og forskere er viktig for å etablere og vedlikeholde slike bånd.

Ansvar: Norsk Hestesenter

Tiltak: Etablere fast kontaktperson v/NHS som har ansvar for å holde i forskning og utvikling (FoU), lage rammer og organisere faste møtepunkter.

Mål: Godt samarbeid og løpende oversikt over forskning på de nasjonale hesterasene. Årlige dialogfora mellom avlsorganisasjoner, forskere, NHS, næringsaktører og brukere som fører til tettere samarbeid mellom de ulike aktørene.

8.2.4. Formidle

Populærvitenskapelig formidling i ulike fora tilpasset målgruppen er viktig for at næringen skal få utbytte av den forskningen som gjøres.

Ansvar: Avlsorganisasjoner og forskningsmiljø

Tiltak: Tilgjengeliggjøre nyere og eldre forskningsresultater i form av tekst, lyd og bilde i egnede digitale kanaler som for eksempel nettsider, webinarer, og podkaster. Bruke eksisterende fora som eksempelvis oppdretterseminarer og høstmøter til formidling av relevant forskning. Informere godt og bredt om avholdelse av åpne møter, seminarer og andre fora hvor forskning formidles for å sikre at potensielle tilhørere får mulighet til å delta.

Mål: Bred formidling av forskningsresultater på alle flater og i alle fora hvor dette er naturlig med tanke på tema og raser.

8.3. EIERSKAP OG BRUK AV FORSKNINGSRESSURSER

Eierskap må formaliseres, og lagring av informasjon som samles inn må sikres. Både når det gjelder rutinemessig innsamling av biologisk materiale, sports- og avlsdata, men også spesifikk innhenting av forskningsressurser. Avlsorganisasjonene eier i utgangspunktet informasjonen om individene av sin egen rase, og har bestemmelsesrett over hva denne informasjonen brukes til. Gode avtaler mellom avlsorganisasjoner og forskere må inneholde bestemmelser for bruk av forskningsressurser ut over angitt prosjekt.

I forbindelse med forskning utføres ofte ulike typer datavask og kvalitetskontroll. Filer med eksempelvis komplett avstammingsinformasjon skal så langt mulig tilbakeføres til det registeret de var hentet fra for oppdatering av dette.

Ansvar: Avlsorganisasjonene

Tiltak: Standardiserte avtalemaler mellom den/de aktuelle avlsorganisasjonen(e), og forskere om bruk av forskningsressurser i forskningsøyemed. Slike avtaler må inneholde datahåndteringsplaner som blant annet inneholder avklaringer om hva som skal skje med dataene når man er ferdig med den forskningen man skal utføre, samt en avtale om hvordan forskningsresultatene skal formidles tilbake til organisasjonene.

Mål: Avlsorganisasjonene skal ha kontroll på forskningsressurser som eies av de respektive (avls)organisasjonene både ved bruk i forbindelse med forskningsprosjekter, men også etter at prosjektet er avsluttet.

KILDELISTE

- ¹ Handlingsplan for nasjonale hesteraser 2011-2020
- ² Nummedal, K., Seilen, J., Dyste, O.-J., Mangerøy, B.H., Rehnberg, A., Vangen, O., Kvåle, S., Jensen, G.O., 2016. Evaluering av dagens bevaringsarbeid for de tre nasjonale hesterasene dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest og forslag til tiltak.
- ³ FAO. 2010. Breeding strategies for sustainable management of animal genetic resources. FAO Animal Production and Health Guidelines. No. 3. Rome
- ⁴ Nøkkeltallsrapport nasjonale hesteraser 2019
- ⁵ Kor Oldenbroek and Liesbeth van der Waaij, 2015. Chapter 6.15 in Textbook Animal Breeding and Genetics for BSc students. Centre for Genetic Resources The Netherlands and Animal Breeding and Genomics Centre, 2015. Groen Kennisnet: <https://wiki.groenkennisnet.nl/display/TAB/>
- ⁶ Olsen, H.F. (2011). Genetic variation and management of the Norwegian horse breeds. Ph.D.-thesis 2011:5, UMB, ISBN 978-82-575-0969-9.
- ⁷ Olsen, H.F., Klemetsdal, G., Ruane, J., Helfjord, T. (2010). Pedigree structure and genetic variation in the two endangered Norwegian horse breeds: Døle and Nordland/Lyngen. *Acta Agric. Scand., Sect. A, Animal Science* 60:13-22.
- ⁸ Olsen, H.F., Klemetsdal, G. (2010). Management to ensure effective population size in a breeding programme for the small Norwegian horse breeds - a simulation study. *Agric. Scand., Sect. A, Animal Science* 60:60-63.
- ⁹ Olsen, H.F., Meuwissen, T.H.E., Klemetsdal, G. (2011). Recommendations for implementation of optimal contribution selection of the Norwegian and the North-Swedish cold-blooded trotter. Submitted to *Journal of Animal Breeding and Genetics*.
- ¹⁰ Farestveit, I. Innavlsutvikling og avlsstrategier hos dølehest og nordlandshest/lyngshest i perioden 1999-2007 (2009) Masteroppgave, Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.
- ¹¹ Seilen, J., Johnsen, J.W. (2009). Genetisk variasjon hjå fjordhest. Masteroppgave, Inst. for husdyr- og akvakulturvitenskap, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.
- ¹² Høiseth, M. 2017. Genetisk variasjon og fargegenetikk hos fjordhest. Masteroppgave 30 stp. Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.
- ¹³ Melheim, M. 2017. Genetisk variasjon og clusteranalyse på bakgrunn av slektskapsdata hjå dølahest. Masteroppgave 30 stp. Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.
- ¹⁴ Bjørnstad, Gunby, Røed, K.H., 2000. Genetic structure of Norwegian horse breeds. *J. Anim. Breed. Genet.* 117, 307–317.
- ¹⁵ Olsen, H.F., 2020. Segment-based coancestry, additive relationship and genetic variance within and between the Norwegian and the Swedish Fjord horse populations. *Acta*

- ¹⁶ Vangen, O., 1982. The use of relationship matrices to avoid inbreeding in small horse populations. *Z. Tierzüchtg. Züchtsbiol* 48–54.
- ¹⁷ Haugaard, K., 2009. En spørreundersøkelse om avlsarbeidet på fjordhest (Master). Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet, Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap.
- ¹⁸ Charlesworth, D., Willis, J. H. 2009. The genetics of inbreeding depression. *Nat. Rev. Genet.* 10,783–796.
- ¹⁹ Klemetsdal, G., Johnson, M., 1989. Effect of Inbreeding on Fertility in Norwegian Trotter. *Livestock Production Science* 21, 263–272.
- ²⁰ Klemetsdal, G., 1998. The effect of inbreeding on racing performance in Norwegian cold-blooded trotters. *Genet Sel Evol* 30, 351–366.
- ²¹ Dolvik, N.I. and Klemetsdal, G., 1994. Arthritis in the carpal joints of Norwegian trotter - heritability, effects of inbreeding and conformation. *Livestock Production Science*, 39, 283-290
- ²² Velie, B.D., Solé, M., Fegraeus, K.J., Rosengren, M.K., Røed, K.H., Ihler, C.-F., Strand, E., Lindgren, G., 2019. Genomic measures of inbreeding in the Norwegian–Swedish Coldblooded Trotter and their associations with known QTL for reproduction and health traits. *Genet Sel Evol* 10. <https://doi.org/10.1186/s12711-019-0465-7>
- ²³ Genbank for norske hesteraser – muligheter og utfordringer, 2018. Norsk Hestesenter.
- ²⁴ Wallin, L., Strandberg, E., Philipsson, J., Dalin, G., 2000. Estimates of longevity and causes of culling and death in Swedish warmblood and coldblood horses. *Livestock Production Science* 275–289.
- ²⁵ Jönsson, L., 2013. Orthopaedic Health, Conformation and Longevity in Riding Horses - a genetic and phenotypic study (Doktorgrad). Sveriges Lantbruksuniversitet.
- ²⁶ Regland, M. 2020. Genetisk studie av eksteriør på bein hos nasjonale hesteraser. Master 60stp Fakultet for Biovitenskap NMBU.
- ²⁷ Forskrift om melding av opplysninger om utleverte og brukte legemidler til dyr. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2009-07-03-971>
- ²⁸ Nøkkeltallsrapport nasjonale hesteraser 2018
- ²⁹ Selle, T., 2010. Genetisk analyse av utstillingsresultat for dei norske hesterasane dølehest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest (Master). Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet, Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap.
- ³⁰ Dolvik, N.I., Klemetsdal, G., 1999. Conformational Traits of Norwegian Cold-blooded Trotters: Heritability and the Relationship with Performance. *Acta Agriculturae Scandinavica, Section A — Animal Science* 49, 156–162. <https://doi.org/DOI: 10.1080/090647099424060>

-
- ³¹ Nyløy, E., 2020. Analysar av samanhengar mellom eigenskapar i eksteriørbedømming for dei tre nasjonale hesterasane, dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest (Bachelor). Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet.
- ³² Haugsnes, N.I., 2011. Analyse av testløype hos fjordhest (Master). Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet, Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap.
- ³³ Olsen, H.F., Nielsen, B.D., Bergset, B., Erfjord, L.R., 2009. Fokus unghest – kvalitet gjennom kunnskap. Husdyrforsøksmøtet, pp. 203–206.
- ³⁴ Bösch, W., 2013. Assosiasjonsstudie for de nasjonale hesterasene (Bachelor). Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet.
- ³⁵ DNT Sportsplan 2017-2022
- ³⁶ Det Norske Travselskaps årsberetning 2018
- ³⁷ Iversen, N.M., Hem, L.E. 2014. Forprosjekt: Markedsføringsstrategier for de nasjonale hesterasene Fjordhest Dølahest Nordlandshest/Lyngshest.
- ³⁸ Haugsnes, Nann Iren. (2011). Analyse av testløype på fjordhest. Universitetet for miljø- og biovitenskap, Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap, Masteroppgave 30 stp.
- ³⁹ Bösch, Wenche Abusland. (2013) Assosiasjonsstudie for de nasjonale hesterasene. Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap, Universitetet for miljø- og biovitenskap. Bacheloroppgave 15stp.
- ⁴⁰ Olsen, H.F., Klemetsdal, G. (2017). Temperament of the Norwegian horse breeds – a questionnaire-based study. Applied Animal Behaviour Science. 193 60-66.
- ⁴¹ Norsk Hestesenter (2000): Næringspolitikk for hest, innstilling fra næringspolitisk utvalg.
- ⁴² ECON (2009) Hest i Norge, Econ-rapport nr. 2009-001
- ⁴³ J. Vik & M. Farstad, (2012) Hest, hestehold og fôring: Status for hesteholdet i Norge, Rapport 2/2012 ISSN 1503-2035, Norsk senter for bygdeforskning.
- ⁴⁴ Hind, L.J., Aanensen, Lise., Jørgensen, GHM. (2013). Hest i opplevelsesbasert reiseliv – Potensiale for økt bruk av nordlandshest/lyngshest til turridding i Nord-Norge. Bioforsk rapport;8(174) 2013
- ⁴⁵ Olsen, H.F., 2017. Opplevelsesturisme med hest i Vest-regionen og tilgrensende områder - med fokus på muligheter for fjordhest (No. ISBN: 978-82-575-1482-2). Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.
- ⁴⁶ Dvergsdal, M., 2011. Relasjonell læring med hest - Utvikling av en miljøterapeutisk metode for barn som bor på barnevernsinstitusjon (master). Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet, Institutt for matematiske realfag og teknologi.
- ⁴⁷ <https://www.slu.se/fakulteter/vh/forskning/forskningsprosjekt/hast/russet-som-naturvardare/>